

Osobine ličnosti i motivacija za uzimanje marihuane i "novih droga" kod studenata

Hlupić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:557646>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Ivana Hlupić

**OSOBINE LIČNOSTI I MOTIVACIJA ZA
UZIMANJE MARIHUANE I „NOVIH
DROGA“ KOD STUDENATA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2017.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODJEL ZA PSIHLOGIJU

IVANA HLUPIĆ

**OSOBINE LIČNOSTI I MOTIVACIJA ZA
UZIMANJE MARIHUANE I „NOVIH
DROGA“ KOD STUDENATA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Renata Glavak Tkalić

Zagreb, 2017.

Ovaj rad posvećujem svojim roditeljima, svojoj sigurnoj bazi.

Zahvaljujem svojoj mentorici doc. dr. sc. Renati Glavak Tkalić na pomoći i vodstvu pri izradi ovog diplomskog rada.

Također, zahvaljujem profesoru psihologije Siniši Brlasu na doprinosu u izradi ovog diplomskog rada i ukazanom povjerenju.

Ipak, najveća hvala ide mojoj obitelji i mojoj ljubavi. Hvala na potpori, razumijevanju i strpljivosti kroz ovo putovanje.

Sažetak

Cilj istraživanja bio je ispitati doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje marihuane i „novih droga“ u objašnjenju uzimanja marihuane i „novih droga“ tijekom života te ispitati razlike u uzimanju marihuane i „novih droga“ s obzirom na različite sociodemografske karakteristike. U istraživanju je sudjelovalo 555 studenata, 160 studenata i 395 studentica, od čega 128 studenata tehničkih, 111 humanističkih, 210 društvenih, 62 prirodnih i 44 biomedicinskih znanosti. Sudionici su ispunjavali upitnik ličnosti IPIP-50, Upitnik učestalosti uzimanja marihuane i „novih droga“, Upitnik motivacije za uzimanje marihuane i „novih droga“ te Upitnik sociodemografskih podataka. Istraživanje je provedeno online. Od ukupnog broja sudionika, 366 bili su konzumenati marihuane i 90 konzumenti „novih droga“. Rezultati su pokazali da su studenti čiji su roditelji razvedeni i čiji su roditelji višeg i visokog stupnja obrazovanja češće uzimali marihuanu nego studentice koje žive u cjelovitim i jednoroditeljskim obiteljima i studenti čiji roditelji imaju srednji i niži stupanj obrazovanja. Također, utvrđeno je da su studenti koji studiraju u mjestu prebivališta i čiji su roditelji razvedeni, studenti prosječnog socio-ekonomskog statusa obitelji te višeg i visokog očevog stupnja obrazovanja češće uzimali „nove droge“ nego studentice koje studiraju van mjesta prebivališta, studenti koji žive u cjelovitim i jednoroditeljskim obiteljima, studenti ispodprosječnog i iznadprosječnog socio-ekonomskog statusa obitelji i nižeg i srednjeg očevog stupnja obrazovanja. Najveći doprinos u objašnjenju varijance uzimanja marihuane tijekom života, nakon kontrole sociodemografskih karakteristika, imale su varijable intelekt, motivi podizanja raspoloženja, motivi suočavanja i motivi proširenja svijesti. Najveći doprinos u objašnjenju varijance uzimanja „novih droga“ tijekom života, nakon kontrole sociodemografskih karakteristika, imali su motivi podizanja raspoloženja.

Ključne riječi: marihuana, „nove droge“, osobine ličnosti, motivi za uzimanje marihuane, motivi za uzimanje „novih droga“

Personality traits and motivation for cannabis and new psychoactive substances use among university students

Abstract

The aim of this study was to examine contribution of personality traits and motives for cannabis and new psychoactive substances use to the explanation cannabis and new psychoactive substances lifetime use, and also to examine differences in the cannabis and new psychoactive substances use regarding to various socio-demographic characteristics. The sample consisted of 555 participants, 160 male and 395 female students, of whom 128 students of technical, 210 of social, 62 of natural, 44 of biomedical sciences and 111 humanities. The participants completed IPIP-50 personality traits questionnaire, Frequency of Cannabis and New Psychoactive Substances Use Questionnaire, Marijuana Motives Questionnaire, New Psychoactive Substances Motives Questionnaire and Questionnaire about Socio-Demographic Characteristics. The study was conducted online. Of the total number of participants, 366 were cannabis users and 90 were new psychoactive substances users. The results have show that male students whose parents were divorced and students whose parents had a high and a higher level of education statistically more often abused cannabis than female students who lived in nuclear and single-parent families and students whose parents had a middle and low level of education. It has also been found that male students who studied and lived at home during college, students whose parents were divorced and had a high and a higher level of education, and those of middle family socio-economic status statistically more often abused new psychoactive substances than female students who were studying and living away from home during college, students who lived in nuclear and single-parent families, students whose parents had a middle and low level of education, and those of low and high family socio-economic status. It was found that after controlling for socio-demographic characteristics, intellect, enhancement motives, coping motives and expansion motives had the largest contribution to the explanation of lifetime cannabis use. Furthermore, after controlling for socio-demographic characteristics, enhancement motives had the most significant contribution to the explanation of lifetime use of new psychoactive substances.

Keywords: cannabis, new psychoactive substances, personality traits, Marijuana use motives, New psychoactive substances use motives

SADRŽAJ

1. UVOD	2
1.1. Osobine ličnosti	5
1.1.1. Taksonomija i vladajuća paradigma ličnosti.....	5
1.1.2. Big Five model ličnosti	5
1.1.3. Ličnost konzumenata droga u kontekstu temeljnih dimenzija ličnosti.....	7
1.2. Motivacija za uzimanje droga	8
1.3. Sociodemografske karakteristike i uzimanje droga.....	11
2. CILJ I PROBLEMI	13
3. METODA.....	15
3.1. Sudionici.....	15
3.2. Instrumenti.....	15
3.2.1. Upitnik ličnosti IPIP 50	15
3.2.2. Upitnik učestalosti uzimanja marihuane i „novih droga“	16
3.2.3. Upitnik motivacije za uzimanje marihuane.....	16
3.2.4. Upitnik motivacije za uzimanje „novih droga“	17
3.2.5. Upitnik sociodemografskih podataka	18
3.3. Postupak	18
4. REZULTATI.....	20
4.1. Uzimanje marihuane i „novih droga“ kod studenata	20
4.2. Razlike u uzimanju marihuane ikada u životu s obzirom na određene sociodemografske karakteristike	25
4.3. Razlike u uzimanju marihuane ikada u životu s obzirom na određene sociodemografske karakteristike	25
4.4. Doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje marihuane u predviđanju uzimanja marihuane tijekom života.....	26
4.5. Doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje „novih droga“ u predviđanju uzimanja „novih droga“ tijekom života.....	31
5. RASPRAVA.....	36
5.1. Metodološki nedostaci i prijedlozi za buduća istraživanja	41
6. ZAKLJUČAK	42
LITERATURA.....	44

1. UVOD

Problem ovisnosti o drogama predstavlja globalni problem suvremenog svijeta, a osnovni cilj borbe protiv ovisnosti i zaustavljanja sverastuće zlouporabe droga među mladima jest zaštita osnovnih vrijednosti društvene zajednice, obitelji i pojedinca. Također, potrebno je osigurati mladima jedno od osnovnih prava utemeljeno na Ustavu i međunarodnim konvencijama, a to je pravo na zdrav život (Brlas, 2010). Mladi ljudi koji kreću na studij predstavljaju posebno osjetljiv dio populacije, budući da formiranje identiteta, odvajanje od primarnih obitelji, jačanje utjecaja vršnjačkih skupina i čitav niz drugih činitelja zasigurno ne pridonose jednostavnoj kontroli odrastanja mladih ljudi. Eksternalna kontrola ponašanja mladog čovjeka složena je isto koliko i samokontrola pojedinca, pogotovo u situacijama koje predstavljaju hedonistički odnos prema svijetu, a gdje se savršeno uklapaju sredstva ovisnosti (Brlas, 2010). Zlouporaba droga predstavlja jedno od najčešćih rizičnih ponašanja u studentskoj populaciji i može utjecati na zdrav psihološki razvoj i funkcioniranje u velikom broju područja te narušava zdrav životni stil (Brook i sur., 2001, prema Glavak Tkalić, 2009).

Droga je zajednički naziv za prirodne ili sintetičke kemijske spojeve čije djelovanje ovisi o psihoaktivnoj tvari koju sadrže, a što podrazumijeva tvari koje djeluju na središnji živčani sustav i tako mijenjaju psihofizičko funkcioniranje čovjeka (Furlan i sur., 2005). Postoji puno različitih tvari sa psihoaktivnim djelovanjem, a najčešće se dijele prema njihovom djelovanju. Tako razlikujemo četiri kategorije droga, prva su *psihodepresori*, tvari koje karakterizira umirujuće djelovanje, a tu spadaju alkohol, barbiturati, trankvilizatori i opijati. Nadalje, *psihostimulansi*, koji pojačavaju aktivaciju, a gdje pripadaju kokain, amfetamini, kofein, nikotin i kanabinoidi. Zatim slijede *halucinogeni*, tvari koje iskrivljuju percepciju, a u tu skupinu spadaju LSD, meskalin, psilobicin i eteri. Završno, *organska otapala*, koja su različitog djelovanja, a u tu kategoriju spadaju acetati, ketoni i aromatski ugljikovodici (Kušević, 1990, prema Glavak Tkalić, 2009). Mnoga sredstva ovisnosti imaju vrlo različita, ponekad čak i suprotna djelovanja, ovisno o količini i čestini unosa tvari u organizam, ali ovisno i o individualnoj osjetljivosti i reaktivnosti na aktivnu tvar u njima (Brlas, 2010). Na svjetskom, pa tako i na europskom tržištu psihoaktivnih droga, iz godine u godinu pojavljuje se sve veći broj novih, različitih, uglavnom sintetičkih droga kao što su sintetički kanabinoidi te različiti sintetički oblici već ranije poznatih droga (Katalinić i Huskić, 2015). U ovom radu naglasak je upravo na tim „novim drogama“ te marihuani.

Marihuana se dobiva od južnoameričke biljke *cannabis sativa* te je sveprisutna i lako dostupna droga, čiji psihoaktivni sastojak THC (delta-9-tetrahidrokanabinol) djeluje

negativno na ponašanje i doživljavanje pojedinca (Furlan i sur., 2005). Marihuana se sastoji od sušenih i smrvljenih listova i cvjetnih glavica indijske konoplje, najčešće se puši u obliku smotuljka cigarete, a može se i žvakati, pripremati kao čaj ili jesti u prženim namirnicama. Hašiš, koji je puno snažniji od marihuane, proizvodi se odstranjivanjem i sušenjem smolaste izlučevine vrhova visokokvalitetnih biljaka kanabisa (Davison i Neale, 2002). Obilje znanstvenih podataka naglašava štetne učinke marihuane na kognitivno funkcioniranje, posebice pamćenje, učenje i procesiranje informacija (Engberg i Morral, 2006; Crean, Crane i Mason, 2011). Također, bivanje pod utjecajem marihuane umanjuje složene psihomotoričke vještine potrebne za vožnju (Davison i Neale, 2002; Lundqvist, 2005; Jacobus, Bava, Cohen-Zion, Mahmood i Tapert, 2009). Nadalje, dugotrajna uporaba marihuane može ozbiljno oštetiti strukturu i funkciju pluća te može biti štetna za reprodukciju (Davison i Neale, 2002). Iako kanabis često nazivaju „*lakom drogom*“, kanabis to nije te su često zabilježeni akutni hitni slučajevi bolničkog liječenja. Trend udjela osoba liječenih zbog zlouporabe kanabinoida u ukupnom broju osoba liječenih zbog zlouporabe droga u stalnom i kontinuiranom je porastu. U Hrvatskoj je kanabis glavna i najzastupljenija ilegalna droga (Katalinić i Huskić, 2015; Glavak Tkalić, Miletić i Maričić, 2016), a najnovije istraživanje provedeno u Hrvatskoj pokazalo je kako je marihuanu barem jednom u životu uzimalo 31.1% osoba u dobi između 15 i 24 godine, a u posljednjih 12 mjeseci svaka peta osoba u dobi između 15 i 24 godine (19.7%). Što se tiče prevalencije u posljednjih mjesec dana, najveća prevalencija utvrđena je upravo u najmlađoj dobnoj skupini, između 15 i 24 godine, 12.2% (Glavak Tkalić i sur., 2016). Glavak Tkalić (2009) utvrdila je da je 44.9% studenata Sveučilišta u Zagrebu probalo marihuanu barem jednom u životu, 30.1% uzimalo je marihuanu u posljednjih 12 mjeseci, a 15.3% uzimalo je marihuanu u posljednjih 30 dana.

Mnogi konzumenti marihuane često uzimaju i neke druge psihoaktivne tvari, a najčešće se uzima s alkoholom, benzodiazepinima i različitim stimulansima (Katalinić i Huskić, 2015). To predstavlja ozbiljan zdravstveni problem, zato što su učinci nekih droga sinergični kada se uzimaju istovremeno, to jest djelovanje svake od njih ulazi u interakciju i dolazi do posebno jake reakcije (Davison i Neale, 2002). Posljednjih godina javljaju se takozvane „*nove droge*“, sintetičke droge koje podrazumijevaju zakonski neregulirane psihoaktivne tvari ili proizvode koji ih sadrže, a koji imaju učinke slične učincima droga koje su pod zakonskom kontrolom. To su tvari koje su predmetom zlouporabe, bilo u čistom obliku ili kao pripravak, a predstavljaju prijetnju javnom zdravlju i nisu pod kontrolom relevantnih konvencija Ujedinjenih naroda (Brlas, 2016). Učestalost uzimanja i zlouporabe

sintetičkih droga je u porastu zbog njihove relativno jeftine i jednostavne proizvodnje, povećane dostupnosti te pogrešne predodžbe korisnika da su bezopasne (Martinac i sur., 2007). Neke tvari se prodaju izravno na ilegalnom tržištu, dok se druge, takozvane *legalice* („legal highs“), slobodnije prodaju na tržištu, najčešće putem interneta. U 2013. godini, praćenjem Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama, utvrđena je 651 internetska stranica koja je prodavala *legalice* (Katalinić i Huskić, 2015).

Konzumenti marihuane i ostalih droga često se okreću proizvodima koji sadrže sintetički kanabinoid, takozvanim biljnim mješavinama (Gutierrez i Cooper, 2014). *Biljne mješavine* predstavljaju mješavinu bilja koja se može kupiti u specijaliziranim trgovinama, takozvanim *smart shopovima*, kojih ima i u nekim našim gradovima. Ta mješavina bilja nije namijenjena ljudskoj konzumaciji, a njenim pušenjem dobiva se legalna alternativa kanabisu (Hudson i sur., 2010). Jedna od najpoznatijih biljnih mješavina u Hrvatskoj je najčešćeg marketinškog imena *Galaxy*. Riječ je o sintetiziranoj drogi koja oponaša učinke THC-a u marihuani, a gdje se biljna masa poprska kemikalijama čiji je učinak sličan djelovanju THC-a (Brlas, 2016). Budući da biljne mješavine po kemijskom sastavu nisu slične kanabisu, one su legalno dostupne. Upravo zbog toga što su kemijski drugačije strukture, iznimno su jake i mogu imati različite i potencijalno ozbiljnije posljedice za zdravlje (Katalinić i Huskić, 2015). Nadalje, *GHB* (Gama-hidroksibutirat) je dostupan u obliku praha ili bezbojne tekućine, bez mirisa je i slankasti okus se lako može prekriti miješanjem s različitim pićima, posebice alkoholnim, pa se naziva i droga za silovanje, budući da se često primjenjuje i radi olakšavanja seksualnog iskorištavanja osoba (Martinac i sur., 2007; Brlas, 2016). Korisnici često počinju uzimati *GHB* radi poboljšavanja socijalnih kontakata, izazivanja euforičnog raspoloženja i osjećaja ugone te kao sredstvo za spavanje (Martinac i sur., 2007). Posljednjih godina raste učestalost primjene *ketamina*, jer omogućuje dobru analgeziju i sedaciju, a dostupan je u obliku praha ili tekućine. Manje doze dovode do povišenog raspoloženja, derealizacije, depersonalizacije, vidnih halucinacija, ugodnih ili neugodnih snova, poremećaja pažnje i pamćenja te poremećaja koordinacije (Jansen, 2000; Martinac i sur., 2007; Brlas, 2016). Može se miješati i s drugim drogama, najčešće s marihuanom. Ulični su nazivi na engleskom jeziku: Special K, K, Super C, cat Valium, jet, super acid, green i drugi (Brlas, 2016).

Najnoviji empirijski podaci u Hrvatskoj pokazali su kako je najveća životna prevalencija uzimanja bilo koje vrste „nove droge“ u životu (6.9%) utvrđena upravo u dobnoj skupini između 15 i 24 godine, kao i najveća prevalencija uzimanja bilo koje vrste „novih

droga“ u posljednjih godinu dana (3.6%). Što se tiče mjesečne prevalencije uzimanja „novih droga“, utvrđeno je da je Galaxy uzimalo 0.4%, GHB 0.2%, a ketamin 0.1% mlađih osoba u dobi između 15 i 24 godine (Glavak Tkalić i sur., 2016).

1.1. Osobine ličnosti

Osobine ličnosti opisuju prosječne tendencije neke osobe, a korisne su iz nekoliko razloga. Prvo, pomažu u opisivanju osoba i razumijevanju dimenzija po kojima se pojedinci razlikuju. Drugo, pomažu u objašnjavanju ponašanja, budući da razlog zbog kojeg ljudi rade nešto što rade može djelomično biti i u njihovim osobinama ličnosti. Treće, osobinama ličnosti može se predvidjeti buduće ponašanje. Dakle, ličnost je korisna za opisivanje, objašnjavanje i predviđanje razlika među pojedincima (Larsen i Buss, 2008). No, prije svega, potrebno je opisati poznate taksonomije i vladajuću paradigmu u istraživanju konstrukta ličnosti.

1.1.1. Taksonomija i vladajuća paradigma ličnosti

Tijekom godina predloženo je nekoliko desetaka taksonomija. Zbog kompleksnosti ljudske ličnosti, postavljanje definicije vrlo je teško. Problem je obuhvatiti mnogobrojne aspekte ljudske ličnosti, poput unutrašnjih osobina, socijalnih utjecaja, kvalitete uma, tjelesnih osobitosti, odnosa s drugima i unutrašnjih ciljeva. Definicija ličnosti kazuje kako je ličnost skup psihičkih osobina i mehanizama unutar pojedinca koji su organizirani i relativno trajni te utječu na interakcije i adaptacije pojedinca na intrapsihičku, fizičku i socijalnu okolinu (Larsen i Buss, 2008).

1.1.2. Big Five model ličnosti

Kao jedan od najvećih događaja 20. stoljeća u psihologiji ličnosti smatra se pojava modela koji uključuju pet faktora, a koji danas čine referentni okvir za opis strukture ličnosti zbog svoje sveobuhvatnosti te teorijskog i empirijskog opravdanja. Ti modeli su Big Five model ličnosti i Five-factor model ličnosti Coste i McCrea (Larsen i Buss, 2008). S obzirom da je u centru interesa ovog istraživanja Big Five model ličnosti, više pažnje posvetiti će se toj taksonomiji. Big Five model ličnosti je taksonomija koja je u posljednja dva desetljeća imala najveću potporu istraživača, budući da je s pet velikih faktora postignut veći stupanj slaganja nego li kod bilo koje druge taksonomije u povijesti psihologije crta ličnosti (Larsen i Buss, 2008).

Model se prvobitno osnivao na leksičkom pristupu Allporta i Odberta koji su prošli kroz rječnik i identificirali termine koji su povezani s ličnošću (Larsen i Buss, 2008). Tu je listu kasnije koristio Catell kao početnu točku u svojoj leksičkoj analizi crta ličnosti. Catell je ekstrahirao dvanaest faktora na temelju pridjeva koje je preuzeo od Allporta i Odberta. Tome je pridodao četiri dimezije iz upitnika i dobio šesnaestfaktorsku strukturu za opisivanje ličnosti (John i Srivastava, 1999). Fiske je bio prvi koji je, na temelju Catellovih šesnaest faktora, dobio jednostavniju petofaktorsku strukturu ličnosti. Prvu potvrdu ovog modela dali su Tupes i Crystal i razvili petofaktorski model koji se sastojao od pet dimenzija: ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, emocionalna stabilnost i kultura (John i Srivastava, 1999). Norman je replicirao faktorsku strukturu, kao i mnogi drugi autori, a Goldberg je preuzeo Normanov model te je kroz svoje najveće i najopćenitije sustavno istraživanje potvrdio petofaktorsku strukturu (Larsen i Buss, 2008). Prema Goldbergu, faktori modela, koji se često obilježavaju brojevima, su (I) Ekstraverzija, (II) Ugodnost, (III) Savjesnost, (IV) Emocionalna stabilnost i (V) Intelekt. Faktori velepeterog modela ličnosti predstavljaju ličnost u najapstraktnijoj razini, a svaka od pet dimenzija uključuje velik broj specifičnih crta ličnosti (John i Srivastava, 1999).

(I) Ekstraverzija se odnosi na kvantitetu i intenzitet interpersonalnih interakcija te na razinu aktivnosti, dominantnost, pozitivnu emocionalnost i traženje iskustava (Lončar, 2005, prema Škrljak, 2009). Ključni pridjevski markeri osoba koje postižu visoke rezultate na ovoj dimenziji su pričljive, ekstravertirane, asertivne, izravne i otvorene, a osobe koje postižu nizak rezultat su sramežljive, tihe, introvertirane, plahe te inhibirane (Larsen i Buss, 2008). S obzirom na spol, žene postižu u prosjeku više rezultate od muškaraca na ovoj dimenziji (Weisberg, DeYoung i Hirsh, 2011).

(II) Ugodnost se odnosi na sklonost suradnji i stupanj skladnosti odnosa s drugim ljudima (Weisberg i sur, 2011). Osobe koje postižu visok rezultat na dimenziji Ugodnosti su suosjećajne, ljubazne, empatične i iskrene nasuprot osoba koje postižu niske rezultate i koje su nesuosjećajne, neljubazne, grube i okrutne (Larsen i Buss, 2008). Nadalje, žene u prosjeku postižu više rezultate na ovoj dimenziji (Weisberg i sur, 2011).

(III) Savjesnost podrazumijeva samodisciplinu, organizaciju i osobine koje se odražavaju kod socijalne kontrole impulsa (Weisberg i sur, 2011). Osobe koje postižu visok rezultat na ovoj dimenziji su organizirane, uredne, praktične, marljive i odgovorne. S druge strane, osobe koje postižu nizak rezultat na dimenziji Savjesnost su neorganizirane, neuredne, nepažljive, površne i nepraktične (Larsen i Buss, 2008). Također, žene postižu više rezultate na

pojedininim facetama dimenzije Savjesnosti kao što su red, odgovornost i samodisciplina, no ova razlika nije konzistentna u svim kulturama (Weisberg i sur, 2011).

(IV) *Emocionalna stabilnost* je dimenzija ličnosti koja opisuje značajke emocionalnog reagiranja pojedinaca na različite podražaje iz okoline (Kardum i Smojver, 1993, prema Škrljak, 2009). Emocionalnu stabilnost predstavljaju facete smirenosti, opuštenosti i staloženosti, a njen drugi pol definiraju facete anksioznosti, napetosti i nesigurnosti (Larsen i Buss, 2008). Žene u prosjeku postižu niže rezultate na dimenziji Emocionalne stabilnosti naspram muškaraca (Weisberg i sur, 2011).

(V) *Intelekt* se odnosi na otvorenost prema intelektualnim i umjetničkim izazovima, aktivnu imaginaciju, potrebu za promjenama i usmjerenost u osjećajima (Lončar, 2005, prema Škrljak, 2009). Osobe koje postižu visok rezultat na ovoj dimenziji opisuju se kao kreativne, maštovite, širokih interesa i znatiželjne, a one koje postižu nizak rezultat kao nekreativne, nemaštovite i suženih interesa (Larsen i Buss, 2008). Intelekt predstavlja dimenziju oko koje postoji najmanje slaganja, neki autori je nazivaju i drugačijim imenima, te nije pronađena statistički značajna razlika s obzirom na spol na ovoj dimenziji (Weisberg i sur., 2011).

S obzirom da se radi o dimenzijama ličnosti, a ne tipovima, pojedince možemo razlikovati po rezultatima koje su postigli na svakoj od tih dimenzija (Burušić, 2003, prema Škrljak, 2009). Goldberg je kroz International Personality Item Pool (IPIP) omogućio da sustav mjera ličnosti bude dostupan znanstvenicima diljem svijeta, budući da je dostupan preko World Wide Web-a i nije zaštićen autorskim pravima (Goldberg i sur., 2006). IPIP je preveden na više od 25 jezika te se u nizu kros-kulturalnih istraživanja potvrdila univerzalnost petofaktorske strukture, kako u svijetu (Goldber i sur., 2006) tako i u Hrvatskoj (Mlačić i Goldberg, 2007).

1.1.3. Ličnost konzumenata droga u kontekstu temeljnih dimenzija ličnosti

Osobine ličnosti imaju direktan utjecaj na ljudsko ponašanje pa tako i na uzimanje droga (Shapiro Cohen i Fromme, 2002). Ponašanje pojedinca povezano sa zlouporabom droga naziva se ovisničkim ponašanjem (Brlas, 2016). Iako osobine ličnosti direktno utječu na uzimanje droga, isto tako je moguće da su određene osobine ličnosti povezane s uzimanjem droga (Flory, Lynam, Milich, Leukefeld i Clayton, 2002), odnosno da su neke osobine ličnosti povezane s rizičnim zdravstvenim ponašanjem u koje spada i uzimanje psihoaktivnih tvari (Terracciano, Lockenhoff, Crum, Bienvvenu i Costa, 2008). Istraživanja su pokazala da su studenti nisko na dimenziji Savjesnosti, koji su manje odgovorni i koji imaju nisku

samokontrolu, uključeni u ekstenzivnije i češće uzimanje droga (Terracciano i sur., 2008; Turiano, Whiteman, Hampson, Roberts i Mroczek, 2012; Atherton, Robins, Rentfrow i Lamb, 2014). Nadalje, studenti koji izražavaju visoku emocionalnu nestabilnost, to jest postižu visok rezultat na dimenziji Neuroticizma, i visoke rezultate na dimenziji Ekstraverzije, to jest traže socijalno iskustvo i nagrade, uključeni su u učestalo uzimanje psihoaktivnih tvari (Terracciano i sur., 2008; Dubey, Arora, Gupta i Kumar, 2010; Atherton i sur., 2014). Također, studenti koji postižu nizak rezultat na dimenziji Ugodnosti, posebice facetama hostilnosti i agresivnosti, učestalije uzimaju droge (Turiano, Whiteman, Hampson, Roberts i Mroczek, 2012). Studenti koji postižu visok rezultat na dimenziji Intelektu izražavaju ekstenzivnije i češće uzimanje psihoaktivnih tvari s ciljem promjene svijesti i eksperimentiranja s raznim oblicima psihoaktivnih tvari (Schnell i Krampe, 2015).

Budući da je uzimanje marihuane vrlo učestalo u studentskoj populaciji (Goode, 2004; Lee, Neighbors, Hendershot i Grossbard, 2009; Allen i Holder, 2014), provedena su istraživanja s ciljem objašnjavanja povezanosti osobina ličnosti i uzimanja marihuane. Istraživanja su pokazala kako studenti nisko na dimenzijama Ugodnosti, Ekstraverzije i Savjesnosti ekstenzivnije i češće uzimaju marihuanu od studenata visoko na tim dimenzijama (Flory i sur., 2002; Terracciano i sur., 2008; Allen i Holder, 2014). Nadalje, studenti visoko na dimenziji Intelektu ekstenzivnije i češće konzumiraju marihuanu (Flory i sur., 2002), kao i studenti koji postižu prosječan rezultat na dimenziji Neuroticizma (Terracciano i sur., 2008).

Što se tiče ličnosti konzumenata „novih droga“ u kontekstu temeljnih dimenzija ličnosti, koliko je nama poznato do sada nije provedeno takvo istraživanje.

1.2. Motivacija za uzimanje droga

Motivi uzimanja droga su raznoliki i vode do različitih ponašanja, to jest odabira različitih psihoaktivnih tvari. Konzumenti najčešće navode razloge poput užitka, oslobađanja od stresa, povećanja energije, smanjenja boli, bijega od stvarnosti, reduciranja negativnih emocija... Motivacijski modeli konzumiranja psihoaktivnih tvari naglašavaju da pozitivno potaknuti razlozi konzumiranja, poput užitka i povećanja energije, vode do umjerenijeg konzumiranja psihoaktivnih tvari, a negativno potaknuti razlozi konzumiranja, poput bijega od stvarnosti i reduciranja negativnih emocija, vode do češćeg konzumiranja i većih negativnih posljedica zbog konzumiranja psihoaktivnih tvari (Cooper, 1994; Lee, Neighbors i

Woods, 2007). Glavni motivirajući faktor kod ovisnika je težnja za postizanjem ugone djelovanjem droga. Droga za ovisnika ima veliku motivacijsku snagu, toliku da poremeti hijerarhiju ostalih potreba (Brlas, 2016).

Motivacijski modeli uzimanja psihoaktivnih tvari primarno su se bavili proučavanjem motiva uzimanja alkohola pa su tako instrumenti za mjerenje motiva uzimanja marihuane prilagođeni od onih korištenih u prijašnjim istraživanjima motiva uzimanja alkohola (Lee i sur., 2009). Cox i Klinger (1988, prema Glavak Tkalić, Sučić i Dević, 2013) predložili su dvije osnovne dimenzije motiva uzimanja alkohola: izvor i vrijednost ishoda koje pojedinac želi postići uzimanjem alkohola. Cooper (1994) je zatim predložio četiri specifična motiva uzimanja alkohola koja su potvrđena na adolescentima i mladim odraslim ljudima (MacLean i Lecci, 2000): motivi podizanja raspoloženja, motivi suočavanja, motivi konformiranja i socijalni motivi. *Motivi podizanja raspoloženja* podrazumijevaju uzimanje s ciljem povećanja pozitivnog raspoloženja, *motivi suočavanja* odnose se na uzimanje u svrhu reduciranja ili regulacije negativnih emocija, *motivi konformiranja* podrazumijevaju uzimanje s ciljem izbjegavanja društvene cenzure ili odbijanja, a *socijalni motivi* odnose se na uzimanje s ciljem postizanja pozitivnih ishoda na društvenim okupljanjima. Također, ova četiri motiva su potvrđena u longitudinalnim i transverzalnim istraživanjima kao motivi uzimanja droga (Lee i sur., 2007). Stoga su Simons, Correia, Carey i Borsari (1998) prilagodili Cooperov (1994) model od četiri grupe motiva uzimanja alkohola, u cilju objašnjavanja motivacije uzimanja marihuane, i dodali su petu grupu motiva, motive proširenja svijesti. *Motivi proširenja svijesti* uzimaju u obzir psihoaktivna svojstva marihuane, koja je razlikuju kao psihoaktivnu tvar od alkohola, i odnose se na proširenje kognitivnih iskustava prilikom djelovanja psihoaktivne tvari.

Boys, Marsden i Strang (2000) su u svom istraživanju utvrdili nekoliko razloga za uzimanje droga, točnije psihostimulansa, a to su povećanje aktivnosti, osjećaj euforije, održavanje stanja budnosti, podizanje raspoloženja te povećanje samopouzdanja u socijalnim situacijama. Podaci Foundation for a Drug – Free World navode sljedeće razloge uzimanja droga: uklapanje u društvo vršnjaka, opuštanje, „ubijanje“ dosade, snažniji osjećaj u svakom smislu, bunt prema nekome ili nečemu te eksperimentiranje (2008, prema Brlas, 2010). U izvješću Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo navode se razlozi početnog povoda uzimanja droga. Tako se navode sljedeći razlozi: utjecaj vršnjaka ili partnera, psihološki problemi, znatiželja, zabava, dosada i želja za samopotvrđivanjem. Kao glavni razlog istaknuo se utjecaj vršnjaka ili partnera, što se objašnjava utjecajem odabranog i specifičnog društvenog

okruženja u kojem se osoba kreće (Katalinić i Huskić, 2015). Mladi su ljudi znatizeljni i imaju istraživački pogled na svijet, a također je i jasno izražena potreba pripadanja određenoj grupi ljudi. Ukoliko ta grupa ljudi uzima sredstva ovisnosti, povećava se rizik zlouporabe kod svakog pojedinca koji pripada tom društvu. Što se tiče psiholoških problema, mladi ljudi često posegnu za drogom s ciljem poboljšanja raspoloženja i sličnih promjena u doživljavanju, uglavnom relaksirajućih, koji onda vode njihovu povremenom, rekreativnom i eksperimentalnom korištenju (Brlas, 2010).

Imajući u vidu učestalost uzimanja marihuane u studentskoj populaciji i posljedice na psihofizičko funkcioniranje čovjeka, važno je istraživanje razloga zbog kojih studenti uzimaju marihuanu. Simons i suradnici (1998) svojim su istraživanjem utvrdili kako su motivi proširenja svijesti najpovezaniji s uzimanjem marihuane, dok socijalni motivi i motivi konformiranja nisu bili statistički značajno povezani s uzimanjem marihuane. Motivi suočavanja povezani su s učestalijim uzimanjem marihuane (Simons i sur., 1998; Lee i sur., 2009). Nadalje, istraživači su utvrdili motive podizanja raspoloženja i motive suočavanja kao razloge učestalijeg uzimanja marihuane (Lee i sur., 2007; Bonn-Miller, Vujanovic i Zvolensky, 2008; Lee i sur., 2009). Glavak Tkalić i suradnici (2013) utvrdili su kod konzumenata marihuane motive podizanja raspoloženja kao najzastupljenije motive, dok su motivi proširenja svijesti istaknuti kao najzastupljeniji u istraživanju Simonsa, Correia i Careya (2000). Nadalje, motivi proširenja svijesti pozitivno su povezani s češćim uzimanjem marihuane te većim problemima koji se vežu uz uzimanje marihuane (Lee i sur., 2007; Lee i sur., 2009). Motivi konformiranja povezani su s većom izraženošću problema povezanih s uzimanjem marihuane (Simons i sur., 1998) kao i učestalijim uzimanjem marihuane (Comeau, Stewart i Loba, 2001). Nadalje, Zvolensky i suradnici (2007) utvrdili su pozitivnu povezanost češćeg uzimanja marihuane i motiva podizanja raspoloženja te socijalnih motiva. Pozitivnu povezanost socijalnih motiva i češćeg uzimanja marihuane utvrdili su i Allen i Holder (2014). S obzirom na rezultate prijašnjih istraživanja, kao najčešći i najistaknutiji motivi navode se motivi podizanja raspoloženja (Lee i sur., 2007; Bonn-Miller i sur., 2008; Lee i sur., 2009; Glavak Tkalić i sur., 2013) i motivi proširenja svijesti (Simons i sur., 1998; Simons i sur., 2000; Zvolensky i sur., 2007).

Kao što je već ranije navedeno, literatura o „novim drogama“ je vrlo oskudna te smo pronašli samo nekoliko istraživanja koja se bave motivima uzimanja „novih droga“. Graff Low i Gendaszek (2010) istraživali su razloge rekreativnog uzimanja „novih droga“ i utvrdili su, kao najčešće razloge uzimanja, traženje uzbuđenja te povećanje budnosti. Nadalje, Barratt,

Cakic i Lenton (2013) utvrdili su kao razloge uzimanja biljnih mješavina znatiželju konzumenata, legalnost i dostupnost, nagovor prijatelja te relaksirajući osjećaj.

1.3. Sociodemografske karakteristike i uzimanje droga

S ciljem utvrđivanja razlika u uzimanju marihuane i „novih droga“ kod studenata, u ovom radu ispitat će se razlike u uzimanju navedenih psihoaktivnih tvari s obzirom na određene sociodemografske karakteristike pojedinca. Točnije, spola, vrste studija, mjesta studiranja, obiteljske situacije, roditeljskog stupnja obrazovanja te socioekonomskog statusa obitelji.

Što se tiče povezanosti *spola* i uzimanja marihuane, rezultati istraživanja su jednoznačni, studenti ekstenzivnije i češće uzimaju marihuanu od studentica te ranije započinju sa zlouporabom (McCabe i sur., 2007; Becker i Hu, 2008; Graff Low i Gendaszek, 2010; Allen i Holder, 2014; Glavak Tkalić i sur., 2016). Kao jedan od mogućih razloga ističu se socijalne uloge koje se pripisuju mladićima i djevojkama, to jest mladiće se potiče na istraživanje raznih opcija i eksperimentiranje s istima (Haas, 2004). S obzirom na *obiteljsku situaciju* u kojoj mladi ljudi žive, koja se odnosi na zajednički život roditelja, razvod roditelja ili jednoroditeljske obitelji, utvrđeno je kako će mladi ljudi koji žive u cjelovitim obiteljima rjeđe uzimati droge od adolescenata iz obitelji gdje roditelji žive odvojeno ili su razvedeni ili je jedan od roditelja umro (Svensson, 2000, prema Glavak Tkalić, 2009; Rascanu, 2016). Istraživanja povezanosti *stupnja obrazovanja roditelja* i uzimanja marihuane ukazuju na više obrazovanje roditelja konzumenata marihuane (Goode, 2004; Humensky, 2010; Patrick i sur., 2012), posebice više obrazovanje očeva, što se objašnjava njihovom češćom odsutnošću od kuće i mogu iskazivati veću toleranciju spram uzimanja marihuane (Goode, 2004). Crane, Schuster, Mermelstein i Gonzalez (2015) utvrdili su kako je učestalo uzimanje marihuane kod studenata povezano s nižim obrazovanjem majki. Zatim, istraživanja su utvrdila češće uzimanje marihuane kod studenata iznadprosječnog *socioekonomskog statusa obitelji*, odnosno viših obiteljskih primanja (Goode, 2004; Patrick i sur., 2012). Što se tiče *vrste studija* kojeg sudionici pohađaju, rezultati istraživanja pokazali su da s marihuanom češće eksperimentiraju studenti društvenih znanosti pa se kao pretpostavka navodi da su studenti društvenih znanosti znatiželjniji i otvoreniji prema novim iskustvima, pa bila ona i loša, u odnosu na studente drugih studijskih smjerova (Glavak Tkalić, 2009). Nadalje, *studiranje u/van mjesta prebivališta* kao varijabla koja pridonosi utvrđivanju razlika u zlouporabi

marihuane utvrdila je kako nema razlike u zlouporabi marihuane kod studenata koji žive odvojeno od mjesta prebivališta tijekom studiranja (Raskin White i sur., 2006).

Što se tiče povezanosti navedenih sociodemografskih karakteristika i uzimanja „novih droga“, dostupna su istraživanja samo za neke karakteristike, budući da su „nove droge“ relativno novi fenomen. Istraživanjem povezanosti *spola* i uzimanja „novih droga“ utvrđeno je da muškarci ekstenzivnije i češće uzimaju „nove droge“ (Stogner i Miller, 2014; Glavak Tkalić i sur., 2016). Što se tiče *mjesta studiranja*, Krebs i Steffey (2005) su utvrdili kako konzumenti „novih droga“ najčešće studiraju van mjesta prebivališta, to jest ne žive s roditeljima. Nadalje, istraživanje Stognera i Millera (2014) ukazalo je kako konzumenti „novih droga“ imaju iznadprosječan *socioekonomski status obitelji*, to jest viša obiteljska primanja.

Ovim radom pokušat ćemo doprinijeti rasvjetljavanju razlika u uzimanju marihuane i „novih droga“ s obzirom na određene sociodemografske karakteristike te ispitati izraženost pojedinih osobina ličnosti i motiva za uzimanje marihuane i „novih droga“ kod studenata s ciljem razumijevanja izraženosti ta dva konstrukta u kontekstu predviđanja uzimanja marihuane i „novih droga“ kao vrsta psihoaktivnih tvari čije je uzimanje u porastu.

2. CILJ I PROBLEMI

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje marihuane i „novih droga“ u predviđanju uzimanja marihuane i „novih droga“ tijekom života. Uz to, ispitane su razlike u uzimanju marihuane i „novih droga“ među studentima prema sociodemografskim karakteristikama (spol, vrsta studija, mjesto studiranja, obiteljska situacija, majčin i očev stupanj obrazovanja te socioekonomski status obitelji).

1. Ispitati razlike u uzimanju marihuane među studentima po sociodemografskim karakteristikama (spol, vrsta studija, mjesto studiranja, obiteljska situacija, stupanj obrazovanja roditelja i socio-ekonomski status obitelji).

Hipoteza 1: Postoji statistički značajna razlika u uzimanju marihuane među studentima po spolu, vrsti studija, obiteljskoj situaciji, roditeljskom stupnju obrazovanja te socio-ekonomskom statusu. Marihuanu će češće uzimati studenti društvenog smjera, studenti čiji su roditelji razvedeni, studenti višeg stupnja obrazovanja roditelja i iznadprosječnog socio-ekonomskog statusa obitelji.

Hipoteza 2: Ne postoji statistički značajna razlika u uzimanju marihuane među studentima koji studiraju u mjestu prebivališta i studentima koji studiraju van mjesta prebivališta.

1. Ispitati razlike u uzimanju „novih droga“ među studentima po sociodemografskim karakteristikama (spol, vrsta studija, mjesto studiranja, obiteljska situacija, stupanj obrazovanja roditelja i socio-ekonomski status obitelji).

Hipoteza 3: Postoji statistički značajna razlika u uzimanju „novih droga“ među studentima po spolu, mjestu studiranja i socio-ekonomskom statusu. „Nove droge“ češće će uzimati studenti koje studiraju van mjesta prebivališta te iznadprosječnog socio-ekonomskog statusa obitelji.

Hipoteza 4: Ne postoji statistički značajna razlika u uzimanju „novih droga“ među studentima po vrsti studija, obiteljskoj situaciji i stupnju obrazovanja roditelja.

2. Ispitati doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje marihuane u predviđanju uzimanja marihuane tijekom života.

Hipoteza 5: Postoji statistički značajan doprinos osobina ličnosti u objašnjenju varijance uzimanja marihuane, pri čemu marihuanu češće uzimaju osobe koje su introvertiranije, manje

ugodne, manje savjesne i visoko na dimenziji Intelektu. Dimenzija Emocionalna stabilnost ne pridonosi objašnjenju varijance uzimanja marihuane.

Hipoteza 6: Postoji statistički značajan doprinos motiva za uzimanje marihuane u objašnjenju varijance uzimanja marihuane, pri čemu će najveći doprinos imati motivi podizanja raspoloženja.

3. Ispitati doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje „novih droga“ u predviđanju uzimanja „novih droga“ tijekom života.

Hipoteza 7: Ne postoji statistički značajan doprinos temeljnih dimenzija ličnosti i motiva za uzimanje „novih droga“ u objašnjenju varijance uzimanja „novih droga“.

3. METODA

3.1. Sudionici

U istraživanju su sudjelovali studenti Sveučilišta u Zagrebu, tehničkih (N=128), humanističkih (N=111), društvenih (N=210), prirodnih (N=62) i biomedicinskih znanosti (N=44), ukupno njih 555, 160 studenata i 395 studentica. Sudionici su bili u dobi od 19 do 28 godina, a prosječna dob bila je 23 godine (M=22.62, sd=2.108).

3.2. Instrumenti

3.2.1. Upitnik ličnosti IPIP 50

Procjena ličnosti ispitivana je hrvatskom verzijom International Personality Item Pool ljestvice koja se sastoji od 50 čestica (Mlačić i Goldberg, 2007). Upitnik mjeri osobine ličnosti prema Velepeterom modelu ličnosti. Upitnik sadrži 50 čestica, a sudionici na pitanja odgovaraju na ljestvici Likertovog tipa od 1 „posve netočno“ do 5 „posve točno“. Upitnik mjeri pet dimenzija ličnosti: ekstraverziju, ugodnost, savjesnost, emocionalnu stabilnost i intelekt. Deset tvrdnji opisuje svaku od pet dimenzija iz modela, a čestice su postavljane u pozitivnom i negativnom smjeru podjednako za svaki faktor. Tako tvrdnja „Unosim živost u neku zabavu“ opisuje dimenziju Ekstraverzije, „Zanimaju me drugi ljudi“ dimenziju Ugodnosti, „Uvijek sam spreman“ dimenziju Savjesnosti, „Uglavnom se osjećam opušteno“ dimenziju Emocionalne stabilnosti i „Imam bogat rječnik“ dimenziju Intelekta. Ukupan rezultat formira se za svaku dimenziju posebno kao zbroj procjene na ljestvici Likertovog tipa za svaku tvrdnju. Tako primjerice kod prve dimenzije visok rezultat označava ekstravertiranu osobu, a niski intovertiranu osobu. Metrijske karakteristike na hrvatskom uzorku studenata su zadovoljavajuće, odnosno koeficijent pouzdanosti pokazao se zadovoljavajućim na svih pet dimenzija ličnosti (Cronbach's alpha > .80) (Mlačić i Goldberg, 2007). U ovom istraživanju koeficijenti pouzdanosti su zadovoljavajući (Tablica 1.)

Tablica 1. *Prikaz koeficijenta pouzdanosti podljestvica hrvatske verzije IPIP 50 (N=555)*

	Cronbach's alpha
Ekstraverzija	.88
Ugodnost	.85
Savjesnost	.82
Emocionalna stabilnost	.89
Intelekt	.83

3.2.2. *Upitnik učestalosti uzimanja marihuane i „novih droga“*

U ovom istraživanju korišten je dio pitanja iz European Model Questionnaire (EMQ), kojeg su konstruirali stručnjaci Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA, 2002). Standardno se koristi u nacionalnim anketama uporabe sredstava ovisnosti i osnovni fokus upitnika je na ispitivanju prevalencije uporabe sredstava ovisnosti. U istraživanju je korišten hrvatski prijevod EMQ, preveden *back-translation* postupkom (Glavak Tkalić, Miletić, Maričić i Wertag, 2012). Teme obuhvaćene u originalnom upitniku su uzimanje legalnih droga, uzimanje ilegalnih droga, stavovi i mišljenja o drogama i politici vezanoj uz droge te relevantna obilježja ispitanika. U ovom istraživanju korištena su pitanja iz tog upitnika koja su vezana uz uzimanje marihuane i „novih droga“.

U ovom istraživanju korišten je hrvatski prijevod Upitnika učestalosti uzimanja marihuane (Glavak Tkalić i sur., 2012) s indikatorima prevalencije: životna prevalencija, prevalencija u posljednjih 12 mjeseci i prevalencija u posljednjih 30 dana. Sudionici odgovaraju na ljestvici frekvencije uzimanja marihuane od 1 put do 40 i više puta.

Upitnik učestalosti uzimanja „novih droga“ kreiran je za potrebe ovog istraživanja na način da je prilagođen hrvatski prijevod Upitnika učestalosti uzimanja marihuane (Glavak Tkalić i sur., 2012) pri čemu je riječ „marihuana“ zamijenjena rječju „nove droge“ s indikatorima prevalencije: životna prevalencija, prevalencija u posljednjih 12 mjeseci i prevalencija u posljednjih 30 dana. Nadalje, ispitana je upoznatost s i učestalost uzimanja Galaxy-a, GHB-a i ketamina s indikatorima prevalencije: životna prevalencija, prevalencija u posljednjih 12 mjeseci i prevalencija u posljednjih 30 dana. Sudionici odgovaraju na ljestvici frekvencije uzimanja „novih droga“ od 1 put do 40 i više puta.

3.2.3. *Upitnik motivacije za uzimanje marihuane*

Upitnik motivacije za uzimanje marihuane (*Marijuana Motives Questionnaire- MMQ*, Simons, Correia, Carey i Borsari, 1998) prilagođena je verzija Upitnika motivacije za

uzimanje alkohola (*Drinking Motives Questionnaire- DMQ, Cooper, 1994*), a u ovom istraživanju korišten je hrvatski prijevod Upitnika motivacije za uzimanje marihuane (Dejanović, 2011). Upitnikom se ispituju razni motivi za uzimanje marihuane: motivi podizanja raspoloženja, motivi suočavanja, motivi konformiranja, socijalni motivi i motivi proširenja svijesti. Upitnik ima 25 čestica, a sudionici odgovaraju na ljestvici Likertovog tipa od 1 „nikada“ do 5 „uvijek“. Tvrdnja „Uzimam marihuanu zato što mi ona pruža ugodan osjećaj“ opisuje motive podizanja raspoloženja, „Uzimam marihuanu zato što mi ona pomaže kada se osjećam depresivno ili nervozno“ motive suočavanja, „Uzimam marihuanu kako bih se svidio drugima“ motive konformiranja, „Uzimam marihuanu zato što to čini zabave i proslave boljima“ socijalne motive i „Uzimam marihuanu kako bih bolje upoznao samog sebe“ motive proširenja svijesti. Ukupan rezultat formira se za svaki motiv posebno, kao zbroj procjene na ljestvici Likertovog tipa za svaku tvrdnju podijeljen s brojem tvrdnji, pri čemu viši rezultat ukazuje na istaknutije motive. Metrijske karakteristike su zadovoljavajuće, koeficijenti pouzdanosti su iznad 0.7 za sve podljestvice (Glavak Tkalić i sur., 2013). U ovom istraživanju koeficijenti pouzdanosti bili su visoki (Tablica 2.)

Tablica 2. *Prikaz koeficijenata pouzdanosti podljestvica Upitnika motiva za uzimanje marihuane (N=555)*

		Cronbach's alpha
Motivi uzimanja marihuane	Motivi podizanja raspoloženja	.91
	Motivi suočavanja	.91
	Motivi konformiranja	.91
	Motivi proširenja svijesti	.92
	Socijalni motivi	.87

3.2.4. *Upitnik motivacije za uzimanje „novih droga“*

Upitnik motivacije za uzimanje „novih droga“ kreiran je za potrebe ovog istraživanja na način da je prilagođen Upitnik motivacije za uzimanje marihuane (Dejanović, 2011) pri čemu je riječ „marihuana“ zamijenjena riječju „nove droge“. Upitnikom se ispituju razni motivi za uzimanje „novih droga“: motivi podizanja raspoloženja, motivi suočavanja, motivi konformiranja, socijalni motivi i motivi proširenja svijesti. Upitnik ima 25 čestica, a sudionici odgovaraju na ljestvici Likertovog tipa od 1 „nikada“ do 5 „uvijek“. Tvrdnja „Uzimam „nove droge“ zato što mi to pruža ugodan osjećaj“ opisuje motive podizanja raspoloženja, „Uzimam „nove droge“ zato što mi to pomaže kada se osjećam depresivno ili nervozno“ motive suočavanja, „Uzimam „nove droge“ kako bih se svidio drugima“ motive konformiranja,

„Uzimam „nove droge“ zato što to čini zabave i proslave boljima“ socijalne motive i „Uzimam „nove droge“ kako bih bolje upoznao samog sebe“ motive proširenja svijesti. Ukupan rezultat formira se za svaki motiv posebno, kao zbroj procjene na ljestvici Likertovog tipa za svaku tvrdnju podijeljen s brojem tvrdnji, pri čemu viši rezultat ukazuje na istaknutije motive. U ovom istraživanju koeficijenti pouzdanosti bili su visoki (Tablica 3.)

Tablica 3. *Prikaz koeficijenata pouzdanosti podljestvica Upitnika motiva za uzimanje „novih droga“ (N=555)*

		Cronbach's alpha
Motivi uzimanja „novih droga“	Motivi podizanja raspoloženja	.94
	Motivi suočavanja	.94
	Motivi konformiranja	.97
	Motivi proširenja svijesti	.86
	Socijalni motivi	.92

3.2.5. Upitnik sociodemografskih podataka

Upitnik sociodemografskih podataka konstruiran je za potrebe ovog istraživanja kako bismo prikupili podatke o sudionicima. Prikupljeni su podaci o spolu, dobi, smjeru studija kojeg sudionik polazi (tehnički, humanistički, društveni, prirodni ili biomedicinski), studiranju u/van mjesta prebivališta, obiteljskoj situaciji (cjelovita obitelj, roditeljski razvod ili jednoroditeljske obitelji), obrazovanju roditelja (osnovna škola, srednja škola ili viša i visoka škola) te socio-ekonomskom statusu obitelji (ispodprosječan, prosječan, iznadprosječan).

3.3. Postupak

Istraživanje je provedeno korištenjem *online* upitnika koji je sudionicima prosljeđen putem društvene mreže Facebook i putem grupnih mailova različitih studijskih grupa studenata Sveučilišta u Zagrebu.

Putem Facebook-a pristupili smo raznim studijskim grupama (UNIZG, ekipa s Cvjetnog, Studentski dom „Stjepan Radić“, Šara – studentski dom, Studentske vijesti...), a putem e-maila smo također slali upitnik na studentske grupne mailove, pri čemu su poštivana etička načela. Na početnoj stranici upitnika predstavljena je svrha istraživanja i studentica koja ga provodi. Također, naglašeno je kako je istraživanje dobrovoljno i anonimno, a podaci povjerljivi i da će se koristiti isključivo u znanstvene svrhe, te da od sudjelovanja mogu

odustati u bilo kojem trenutku. Isto tako, sudionici su zamoljeni da odgovaraju iskreno te da odgovore na sva pitanja. Navedeno je i kako ispunjavanje upitnika traje oko 20 minuta, a osigurana je i e-mail adresa studentice na koju se mogu obratiti ukoliko imaju dodatnih pitanja ili ih zanimaju rezultati istraživanja. Detaljne upute za popunjavanje upitnika bile su navedene ispred svakog upitnika korištenog u istraživanju.

Nakon što su sudionici ispunili Upitnik sociodemografskih podataka, slijedio je Upitnik ličnosti IPIP 50. Ta dva upitnika rješavali su svi sudionici koji su pristupili ispunjavanju upitnika. Zatim su slijedili Upitnik učestalosti uzimanja marihuane i Upitnik motivacije za uzimanje marihuane kojeg su ispunili sudionici koju su odgovorili potvrdno na pitanje *Jeste li ikada uzeli marihuanu?* Ukoliko je sudionik odgovorio negativno na to pitanje, automatski ga se preusmjerilo na Upitnik učestalosti uzimanja „novih droga“ i Upitnik motivacije za uzimanje „novih droga“. Ukoliko je sudionik odgovorio potvrdno na pitanje *Jeste li ikada uzimali takve tvari?*, pristupio je ispunjavanju upitnika, a ukoliko je odgovorio negativno, automatski ga se preusmjerilo na kraj upitnika gdje je bilo navedeno da su njegovi odgovori zabilježeni i zahvala na sudjelovanju.

4. REZULTATI

4.1. Uzimanje marihuane i „novih droga“ kod studenata

U Tablici 4. prikazano je koliko je sudionika uzimalo marihuanu i „nove droge“ barem jednom tijekom života, barem jednom u posljednjih 12 mjeseci te barem jednom u posljednjih 30 dana.

Tablica 4. Prikaz broja konzumenata marihuane i „novih droga“ kod studenata (N=555)

	n	%
Uzimanje marihuane tijekom života	366	65.9
Uzimanje marihuane u posljednjih 12 mjeseci	281	50.6
Uzimanje marihuane u posljednjih 30 dana	198	35.7
Uzimanje „novih droga“ tijekom života	90	16.2
Uzimanje „novih droga“ u posljednjih 12 mjeseci	57	10.3
Uzimanje „novih droga“ u posljednjih 30 dana	38	6.8

Od ukupnog broja studenata (N=555), 65.9% uzimalo je marihuanu barem jednom u životu, 50.6% barem jednom u posljednjih 12 mjeseci, a 35.7% barem jednom u posljednjih 30 dana. Što se tiče učestalosti uzimanja „novih droga“, 16.2% studenata uzelo je „nove droge“ barem jednom u životu, 10.3% barem jednom u posljednjih 12 mjeseci te 6.8% studenata barem jednom u posljednjih 30 dana (Tablica 4.)

U Tablici 5. prikazana je učestalost uzimanja marihuane tijekom života, u posljednjih 12 mjeseci i u posljednjih 30 dana kod studenata koji su uzimali marihuanu barem jednom u životu.

Tablica 5. Učestalost uzimanja marihuane kod studenata (N=366)

		f	%
Uzimanje tijekom života	1 – 2 puta	46	12.6
	3 – 5 puta	52	14.2
	6 – 9 puta	38	10.4
	10 – 19 puta	50	13.7
	20 – 39 puta	69	18.9
	40 i više puta	111	30.3
Uzimanje u posljednjih 12 mjeseci	Niti jednom	85	23.2
	1 – 2 puta	47	12.8
	3 – 5 puta	51	13.9
	6 – 9 puta	33	9.0
	10 – 19 puta	38	10.4
	20 – 39 puta	49	13.4
Uzimanje u posljednjih 30 dana	40 i više puta	63	17.2
	Niti jednom	168	45.9
	1 – 2 puta	67	18.3
	3 – 5 puta	32	8.7
	6 – 9 puta	23	6.3
	10 – 19 puta	36	9.8
	20 – 39 puta	30	8.2
	40 i više puta	10	2.7

Od onih studenata koji su uzimali marihuanu barem jednom u životu, gotovo trećina (30.3%) studenata uzimalo je marihuanu 40 i više puta tijekom života (Tablica 5.) Što se tiče uzimanja marihuane u posljednjih 12 mjeseci, najveći postotak studenata koji su uzimali marihuanu barem jednom u životu nije uzimao marihuanu u posljednjih 12 mjeseci (23.2%), dok 17.2% navodi da su uzimali 40 i više puta u posljednjih 12 mjeseci. Najveći postotak studenata, koji su barem jednom u životu uzimali marihuanu, nije uzimao marihuanu niti jednom u posljednjih 30 dana (45.9%), dok 18.3% navodi da su uzimali od 1 do 2 puta u posljednjih 30 dana (Tablica 5.)

U Tablici 6. prikazana je učestalost uzimanja „novih droga“ tijekom života, u posljednjih 12 mjeseci i u posljednjih 30 dana kod studenata koji su uzimali „nove droge“ barem jednom u životu.

Tablica 6. Učestalost uzimanja „novih droga“ kod studenata (N=90)

		f	%
Uzimanje tijekom života	1 – 2 puta	35	38.9
	3 – 5 puta	14	15.6
	6 – 9 puta	12	13.3
	10 – 19 puta	9	10.0
	20 – 39 puta	11	12.2
	40 i više puta	9	10.0
	Uzimanje u posljednjih 12 mjeseci	Niti jednom	33
1 – 2 puta		16	17.8
3 – 5 puta		11	12.2
6 – 9 puta		11	12.2
10 – 19 puta		7	7.8
20 – 39 puta		9	10.0
40 i više puta		3	3.3
Uzimanje u posljednjih 30 dana	Niti jednom	52	57.8
	1 – 2 puta	15	16.7
	3 – 5 puta	14	15.6
	6 – 9 puta	5	5.6
	10 – 19 puta	3	3.3
	20 – 39 puta	1	1.1
	40 i više puta	0	0.0

Od onih studenata koji su uzimali „nove droge“ barem jednom u životu, vidljivo je da je najveći postotak studenata (38.9%) uzimao „nove droge“ 1-2 puta tijekom života. Što se tiče uzimanja u posljednjih 12 mjeseci, 36.7% studenata koji su uzimali „nove droge“ barem jednom u životu niti jednom nije uzimalo „nove droge“, dok je 3.3% studenata uzimalo 40 i više puta u posljednjih 12 mjeseci. U posljednjih 30 dana 57.8% studenata nije uzimalo „nove droge“ niti jednom, dok je 1.1% studenata uzimalo od 20 do 39 puta u posljednjih 30 dana (Tablica 6.)

Dodatno je ispitana upoznatost sudionika i učestalost uzimanja poznatijih vrsta „novih droga“ (GHB, Galaxy i ketamin). U Tablici 7. prikazana je učestalost njihova uzimanja kod sudionika koji su uzimali „nove droge“.

Tablica 7. Prikaz frekvencija upoznatosti i uzimanja vrsta „novih droga“ tijekom života kod studenata koji su uzimali „nove droge“ (N=90)

		f	%
Uzimanje GHB-a tijekom života	Da	18	20.0
	Ne, ali sam čuo/la za to	71	78.9
	Ne znam/nisam siguran	1	1.1
Uzimanje Galaxy-a tijekom života	Da	43	47.8
	Ne, ali sam čuo/la za to	46	51.1
	Ne znam/nisam siguran	1	1.1
Uzimanje ketamina tijekom života	Da	22	24.4
	Ne, ali sam čuo/la za to	51	56.7
	Ne znam/nisam siguran	15	16.7
	Ne, nikad nisam čuo/la za to	2	2.2

Iz Tablice 7. vidljivo je kako je najviše sudionika uzelo Galaxy barem jednom u životu (47.8%), slijedi ketamin koji je uzimalo 24.4% studenata koji su uzimali „nove droge“, a 20% studenata uzimalo je GHB barem jednom u životu.

4.2. Razlike u uzimanju marihuane ikada u životu s obzirom na određene sociodemografske karakteristike

Kako bi odgovorili na prvi problem istraživanja, odnosno ispitali razlike u uzimanju marihuane među studentima po sociodemografskim karakteristikama (spol, vrsta studija, mjesto studiranja, obiteljska situacija, majčin i očev stupanj obrazovanja te socioekonomski status obitelji) proveden je hi-kvadrat test.

Tablica 8. Uzimanje marihuane ikada u životu s obzirom na spol, vrstu studija, mjesto studiranja, obiteljsku situaciju, majčin stupanj obrazovanja, očev stupanj obrazovanja i socioekonomski status obitelji (N=555)

Uzimanje marihuane tijekom života		Ikada u životu		Nikada u životu		χ^2
		f	%	f	%	
Spol	Muški	119	74.4	41	25.6	7.112*
	Ženski	247	62.5	148	37.5	
Vrsta studija	Tehnički	91	71.1	37	28.9	4.220
	Humanistički	74	66.7	37	33.3	
	Društveni	130	61.9	80	38.1	
	Prirodni	39	62.9	23	37.1	
	Biomedicinski	32	72.7	12	27.3	
Mjesto studiranja	U mjestu prebivališta	95	73.1	35	26.9	3.844
	Van mjesta prebivališta	271	63.8	154	36.2	
Obiteljska situacija	Cjelovita obitelj	258	60.8	166	39.2	23.313**
	Razvedeni roditelji	75	87.2	11	12.8	
	Jednoroditeljska obitelj	33	73.3	12	26.7	
Majčin stupanj obrazovanja	Osnovna škola	19	55.9	15	44.1	7.607*
	Srednja škola	178	62.0	109	38.0	
	Viša i visoka škola	169	72.2	65	27.8	
Očev stupanj obrazovanja	Osnovna škola	12	48.0	13	52.0	7.238*
	Srednja škola	195	63.5	112	36.5	
	Viša i visoka škola	159	71.3	64	28.7	
Socioekonomski status obitelji	Ispodprosječan	248	65.4	131	34.6	0.206
	Prosječan	77	66.4	39	33.6	
	Iznadprosječan	41	68.3	19	31.7	

Napomena: ** $p < .01$; * $p < .05$

Utvrđena je statistički značajna razlika u uzimanju marihuane među studentima po spolu, studenti su češće eksperimentirali s marihuanom nego studentice. Nadalje, utvrđena je statistički značajna razlika u uzimanju marihuane među studentima prema obiteljskoj situaciji. Studenti koji dolaze iz cjelovitih obitelji i jednoroditeljskih obitelji rjeđe su eksperimentirali s marihuanom nego studenti čiji su roditelji razvedeni. Utvrđena je statistički značajna razlika u uzimanju marihuane među studentima prema majčinom i očevom stupnju obrazovanja. Studenti čije majke i očevi imaju viši i visok stupanj obrazovanja češće su eksperimentirali s marihuanom od studenata čiji roditelji imaju završenu osnovnu ili srednju školu (Tablica 8.) Nisu utvrđene statistički značajne razlike u uzimanju marihuane među studentima prema vrsti studija, mjestu studiranja i socioekonomskom statusu obitelji. Studenti različitih studijskih smjerova jednako su često eksperimentirali s marihuanom. Također, studenti koji studiraju u mjestu prebivališta i studenti koji studiraju van mjesta prebivališta jednako su često eksperimentirali s marihuanom. Studenti ispodprosječnog, prosječnog i iznad prosječnog socioekonomskog statusa obitelji jednako su često eksperimentirali s marihuanom (Tablica 8.)

4.3. Razlike u uzimanju „novih droga“ ikada u životu s obzirom na određene sociodemografske karakteristike

Drugi problem istraživanja bio je ispitati razlike u uzimanju „novih droga“ među studentima po spolu, vrsti studija, mjestu studiranja, obiteljskoj situaciji, majčinom i očevom stupnju obrazovanja te socioekonomskom statusu obitelji. S ciljem odgovaranja na problem, proveden je hi-kvadrat test čiji su rezultati prikazani u Tablici 9.

Tablica 9. Uzimanje „novih droga“ ikada u životu s obzirom na spol, vrstu studija, mjesto studiranja, obiteljsku situaciju, majčin stupanj obrazovanja, očev stupanj obrazovanja i socioekonomski status obitelji (N=555)

Uzimanje „novih droga“ tijekom života		Ikada u životu		Nikada u životu		χ^2
		f	%	f	%	
Spol	Muški	45	28.1	115	71.9	23.466**
	Ženski	45	11.4	350	88.6	
Vrsta studija	Tehnički	24	18.8	104	81.2	5.208
	Humanistički	20	18.0	91	82.0	
	Društveni	26	12.4	184	87.6	
	Prirodni	14	22.6	48	77.4	
	Biomedicinski	6	13.6	38	86.4	
Mjesto studiranja	U mjestu prebivališta	29	22.3	101	77.7	4.636*
	Van mjesta prebivališta	61	14.4	364	85.6	
Obiteljska situacija	Cjelovita obitelj	50	11.8	374	88.2	27.745**
	Razvedeni roditelji	29	33.7	57	66.3	
	Jednoroditeljska obitelj	11	24.4	34	75.6	
Majčin stupanj obrazovanja	Osnovna škola	7	20.6	27	79.4	3.914
	Srednja škola	38	13.2	249	86.8	
	Viša i visoka škola	45	19.2	189	80.8	
Očev stupanj obrazovanja	Osnovna škola	6	24.0	19	76.0	8.910*
	Srednja škola	37	12.1	270	87.9	
	Viša i visoka škola	47	21.1	176	78.9	
Socioekonomski status obitelji	Ispodprosječan	54	14.2	325	85.8	6.805*
	Prosječan	28	24.1	88	75.9	
	Iznadprosječan	8	13.3	52	86.7	

Napomena: ** $p < .01$; * $p < .05$

Iz Tablice 9. vidljivo je kako je utvrđena statistički značajna razlika u uzimanju „novih droga“ među studentima po spolu, studenti su češće eksperimentirali s „novim drogama“ nego studentice. Zatim, statistički značajna je razlika u uzimanju „novih droga“ među studentima prema mjestu studiranja, studenti koji studiraju u mjestu prebivališta su češće eksperimentirali s „novim drogama“ nego studenti koji studiraju van mjesta prebivališta. Nadalje, statistički značajna je razlika u uzimanju „novih droga“ među studentima prema obiteljskoj situaciji, studenti čiji su roditelji razvedeni su češće eksperimentirali s „novim drogama“ nego studenti koji dolaze iz cjelovitih i jednoroditeljskih obitelji. Statistički značajna je razlika u uzimanju

„novih droga“ među studentima prema očevom stupnju obrazovanja. Studenti čiji roditelji imaju završen viši i visok stupanj obrazovanja su češće eksperimentirali s „novim drogama“ nego studenti čiji roditelji imaju završenu osnovnu i srednju školu. Također, statistički značajna je razlika u uzimanju „novih droga“ među studentima prema socioekonomskom statusu obitelji. Studenti prosječnog socioekonomskog statusa obitelji češće su eksperimentirali s „novim drogama“ nego studenti ispodprosječnog i iznadprosječnog socioekonomskog statusa obitelji (Tablica 8.) Nije utvrđena statistički značajna razlika u uzimanju „novih droga“ među studentima prema vrsti studija i majčinom stupnju obrazovanja. Studenti različitih studijskih smjerova jednako su često eksperimentirali s „novim drogama“. Studenti čije majke imaju završenu osnovnu i srednju školu te viši i visok stupanj obrazovanja jednako su često eksperimentirali s „novim drogama“ (Tablica 9.)

4.4. Doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje marihuane u predviđanju uzimanja marihuane tijekom života

Kako bi odgovorili na treći problem istraživanja, odnosno utvrdili doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje marihuane u predviđanju uzimanja marihuane tijekom života, provedena je hijerarhijska regresijska analiza. Prije provođenja hijerarhijske regresijske analize, ispitana je međusobna povezanost varijabli (Tablica 10.)

Tablica 10. Rezultati Pearsonovih koeficijenata korelacije uzimanja marihuane tijekom života sa spolom, majčnim stupnjem obrazovanja, očevim stupnjem obrazovanja, socioekonomskim statusom obitelji, temeljnim dimenzijama ličnosti i motivima za uzimanje marihuane

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1 Uzimanje marihuane tijekom života	1	.239**	.065	.106*	-.073	-.013	-.037	-.155**	.127*	.274**	.640**	.488**	.056	.542**	.443**
2 Spol		1	.105*	.076	.096	-.079	-.302**	-.170**	.247**	.040	.222**	.167**	.147**	.246**	.240**
3Majčin stupanj obrazovanja			1	.500*	.293**	-.002	.011	-.094	.100	.054	.041	-.013	.043	-.004	.028
4 Očev stupanj obrazovanja				1	.313**	.001	-.020	-.118*	.039	.063	.113*	.101	.076	.121*	.082
5Socioekonomski status obitelji					1	.065	-.056	.063	.056	.028	-.049	-.032	.019	-.106*	-.009
6 Ekstraverzija						1	.324**	.201**	.271**	.240**	-.005	-.119*	-.032	-.089	-.126*
7 Ugodnost							1	.277**	-.036	.235**	-.020	-.080	-.019	-.115*	-.090
8 Savjesnost								1	.101	.129*	-.168**	-.238**	-.171**	-.224**	-.219**
9 Emocionalna stabilnost									1	.082	-.112*	-.171**	-.150**	.074	-.041
10 Intelekt										1	.291**	.083	-.042	.221**	.128*
11 Motivi podizanja raspoloženja											1	.543**	.197**	.613**	.705**
12 Motivi suočavanja												1	.376**	.647**	.582**
13 Motivi konformiranja													1	.279**	.466**
14 Motivi proširenja svijesti														1	.567**
15 Socijalni motivi															1

Napomena: ** $p < .01$; * $p < .05$

Spol – 1=ženski, 2=muški; Majčin i očev stupanj obrazovanja – 1=OŠ, 2=SŠ, 3=viša i visoka škola; Socioekonomski status obitelji – 1=ispodprosječan, 2=prosječan, 3=iznadprosječan

Kao što je vidljivo iz Tablice 10., uzimanje marihuane tijekom života je statistički značajno pozitivno i nisko povezano sa spolom, pri čemu marihuanu učestalije uzimaju muškarci. Utvrđena je i statistički značajna pozitivna i niska povezanost očevog stupnja obrazovanja i uzimanja marihuane tijekom života, pri čemu marihuanu učestalije uzimaju studenti čiji je očev stupanj obrazovanja viši. Nadalje, utvrđena je statistički značajna negativna i niska povezanost savjesnosti i uzimanja marihuane tijekom života, što znači da su marihuanu tijekom života češće uzimali studenti koji postižu niže rezultate na toj dimenziji. Također, utvrđena je statistički značajna pozitivna i niska povezanost uzimanja marihuane tijekom života i emocionalne stabilnosti te uzimanja marihuane tijekom života i intelekta, pri čemu marihuanu učestalije uzimaju studenti koji postižu više rezultate na skali emocionalne stabilnosti i više rezultate na skali intelekta. Osim navedenog, utvrđena je statistički značajna pozitivna i srednje visoka povezanost uzimanja marihuane tijekom života i motiva podizanja raspoloženja, motiva suočavanja, motiva proširenja svijesti i socijalnih motiva što znači da studenti koji postižu više rezultate na skalama navedenih motiva za uzimanje marihuane učestalije uzimaju marihuanu (Tablica 10.)

U Tablici 11. prikazani su rezultati hijerarhijske regresijske analize u predviđanju uzimanja marihuane tijekom života.

Tablica 11. *Rezultati hijerarhijske regresijske analize u predviđanju uzimanja marihuane tijekom života*

Prediktori po koracima	β_i	p	R	R ²	ΔR^2
Spol	.241	.000			
Majčin stupanj obrazovanja	.019	.743	.287	.082**	.082
Očev stupanj obrazovanja	.122	.041			
Socioekonomski status obitelji	-.140	.010			
Spol	.183	.001			
Majčin stupanj obrazovanja	-.005	.933			
Očev stupanj obrazovanja	.093	.104			
Socioekonomski status obitelji	-.118	.024	.419	.175**	.093
Ekstraverzija	-.059	.283			
Ugodnost	.008	.885			
Savjesnost	-.143	.006			
Emocionalna stabilnost	.092	.081			
Intelekt	.288	.000			
Spol	.082	.059			
Majčin stupanj obrazovanja	.047	.296			
Očev stupanj obrazovanja	.008	.856			
Socioekonomski status obitelji	-.055	.188			
Ekstraverzija	-.007	.866			
Ugodnost	.011	.803			
Savjesnost	-.029	.489	.704	.496**	.321
Emocionalna stabilnost	.060	.177			
Intelekt	.093	.031			
Motivi podizanja raspoloženja	.425	.000			
Motivi suočavanja	.220	.000			
Motivi konformiranja	-.139	.003			
Motivi proširenja svijesti	.141	.015			
Socijalni motivi	-.038	.551			

Napomena: ** $p < .01$

R = koeficijent multiple korelacije

R² = postotak objašnjenje varijance kriterija na temelju prediktora

U hijerarhijskoj regresijskoj analizi, koja je prikazana u Tablici 11., u prvom koraku analize uvedene su sociodemografske varijable spol, majčin stupanj obrazovanja, očev stupanj obrazovanja i socioekonomski status. U prvom koraku varijable objašnjavaju 8.2% ukupne varijance uzimanja marihuane tijekom života. Najboljim prediktorom pokazala se varijabla spol, a drugi značajan prediktor bio je očev stupanj obrazovanja. Socioekonomski status obitelji doprinosi objašnjenju varijance kriterija iako nije značajno povezan s kriterijem (Tablica 10.), odnosno riječ je o supresor varijabli.

U drugom koraku analize kao prediktori uvedene su osobine ličnosti: ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, emocionalna stabilnost i intelekt. Uvođenjem osobina ličnosti kao prediktora u drugom koraku objašnjeno je dodatnih 9.3% ukupne varijance uzimanja marihuane tijekom života, a značajnim prediktorima pokazali su se savjesnost i intelekt. Što se tiče sociodemografskih varijabli, spol se pokazao značajnim prediktorom i u drugom koraku analize, to jest neovisan je o djelovanju osobina ličnosti uvedenih u drugom koraku, dok se očev stupanj obrazovanja nije pokazao značajnim. Socioekonomski status obitelji doprinosi objašnjenju varijance kriterija i u drugom koraku analize, iako nije značajno povezan s kriterijem (Tablica 10.) Set prediktora iz drugog koraka analize objašnjava 17.5% ukupne varijance uzimanja marihuane tijekom života.

U trećem koraku analize uvedeni su prediktori motivi uzimanja marihuane: motivi podizanja raspoloženja, motivi suočavanja, motivi konformiranja, motivi proširenja svijesti i socijalni motivi. Uvođenjem motiva za uzimanje marihuane objašnjeno je dodatnih 32.1% varijance uzimanja marihuane tijekom života. Značajnim prediktorima pokazali su se motivi podizanja raspoloženja, motivi suočavanja i motivi proširenja svijesti. Motiv konformiranja značajno doprinosi objašnjenju varijance kriterija iako nije značajno povezan s kriterijem (Tablica 10.), odnosno radi se o supresor varijabli. Intelekt se pokazao značajnim prediktorom i u trećem koraku analize, što znači da je neovisan o djelovanju motiva za uzimanje marihuane uvedenih u trećem koraku analize. Spol se pokazao kao neznačajan prediktor u trećem koraku analize. Set prediktora objašnjava 49.6% ukupne varijance uzimanja marihuane tijekom života. S obzirom na smjer povezanosti, osobe koje imaju višu razinu intelekta i postižu više rezultate na skalama motiva podizanja raspoloženja, motiva suočavanja i motiva proširenja svijesti učestalije su uzimali marihuanu tijekom života.

4.5. Doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje „novih droga“ u predviđanju uzimanja „novih droga“ tijekom života

Kako bi odgovorili na četvrti problem istraživanja, odnosno utvrdili doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje „novih droga“ u predviđanju uzimanja „novih droga“ tijekom života, provedena je hijerarhijska regresijska analiza. Prije provođenja analize, ispitana je međusobna povezanost varijabli (Tablica 12.)

Tablica 12. Rezultati Pearsonovih koeficijenata korelacije uzimanja „novih droga“ tijekom života sa spolom, majčinih stupnjem obrazovanja, očevim stupnjem obrazovanja, socioekonomskim statusom obitelji, temeljnim dimenzijama ličnosti i motivima za uzimanje „novih droga“

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Uzimanje „novih droga“ tijekom života	1	.315**	.145	.336**	.247*	-.189	-.229*	-.126	.155	.039	.527**	.401**	.392**	.228*	.520**
2 Spol		1	.257*	.289**	.238*	-.348**	.429**	-.310**	.323**	-.103	.179	.348**	.451**	-.029	.286**
3 Majčin stupanj obrazovanja			1	.653**	.370**	-.096	-.074	-.224*	.227*	.137	.061	.211**	.167	.032	.051
4 Očev stupanj obrazovanja				1	.428**	-.037	-.161	-.216*	.184	.089	.335**	.366**	.317**	.158	.302**
5 Socio-ekonomski status obitelji					1	.043	.050	.045	.139	.171	.099	.099	.131	-.104	.129
6 Ekstraverzija						1	.373**	.181	-.016	.104	-.096	-.249*	-.269*	-.070	-.198
7 Ugodnost							1	.349**	-.051	.150	-.085	-.133	-.237*	-.006	-.129
8 Savjesnost								1	.057	-.032	-.025	-.136	.360**	.007	-.144
9 Emocionalna stabilnost									1	.106	.014	-.147	-.066	.040	-.115
10 Intelekt										1	-.014	-.197	-.058	-.060	-.093
11 Motivi podizanja raspoloženja											1	.698**	.488**	.702**	.871**
12 Motivi suočavanja												1	.675**	.503**	.791**
13 Motivi konformiranja													1	.262*	.635**
14 Motivi proširenja svijesti														1	.573**
15 Socijalni motivi															1

Napomena: ** $p < .01$; * $p < .05$

Spol – 1=ženski, 2=muški; Majčin i očev stupanj obrazovanja – 1=OŠ, 2=SS, 3=viša i visoka škola; Socioekonomski status obitelji– 1=ispodprosječan, 2=prosječan, 3=iznadprosječan

Kao što je vidljivo iz Tablice 12., uzimanje „novih droga“ tijekom života statistički je značajno pozitivno i nisko povezano sa spolom, pri čemu „nove droge“ učestalije uzimaju muškarci. Utvrđena je i statistički značajna pozitivna i niska povezanost očevog stupnja obrazovanja i uzimanja „novih droga“ tijekom života, pri čemu „nove droge“ učestalije uzimaju studenti čiji je očev stupanj obrazovanja viši. Također, utvrđena je statistički značajna pozitivna i niska povezanost uzimanja „novih droga“ tijekom života i socioekonomskog statusa obitelji, pri čemu „nove droge“ učestalije uzimaju studenti čiji je socioekonomski status obitelji viši. Nadalje, utvrđena je statistički značajna negativna i niska povezanost ugodnosti i uzimanja „novih droga“ tijekom života, što znači da su „nove droge“ tijekom života češće uzimali studenti koji postižu niže rezultate na toj dimenziji. Osim navedenog, utvrđena je statistički značajna pozitivna i srednje visoka povezanost uzimanja „novih droga“ tijekom života i motiva podizanja raspoloženja, motiva suočavanja i socijalnih motiva. Također, utvrđena je statistički značajna pozitivna i niska povezanost uzimanja „novih droga“ tijekom života te motiva konformiranja i motiva proširenja svijesti. Studenti koji postižu više rezultate na skalama motiva za uzimanje „novih droga“ učestalije uzimaju „nove droge“ (Tablica 12.)

U Tablici 13. prikazani su rezultati hijerarhijske regresijske analize u predviđanju uzimanja „novih droga“ tijekom života.

Tablica 13. Rezultati hijerarhijske regresijske analize u predviđanju uzimanja „novih droga“ tijekom života

Prediktori po koracima	β_i	p	R	R ²	ΔR^2
Spol	.236	.025			
Majčin stupanj obrazovanja	-.175	.183	.435	.189*	.189
Očev stupanj obrazovanja	.333	.016			
Socioekonomski status obitelji	.113	.305			
Spol	.144	.266			
Majčin stupanj obrazovanja	-.199	.149			
Očev stupanj obrazovanja	.334	.019			
Socioekonomski status obitelji	.130	.270	.462	.214	.025
Ekstraverzija	-.126	.262			
Ugodnost	-.069	.564			
Savjesnost	-.015	.898			
Emocionalna stabilnost	.064	.560			
Intelekt	.045	.668			
Spol	.002	.987			
Majčin stupanj obrazovanja	-.036	.784			
Očev stupanj obrazovanja	.081	.551			
Socioekonomski status obitelji	.105	.332			
Ekstraverzija	-.082	.425			
Ugodnost	-.097	.371			
Savjesnost	-.024	.824	.640	.409*	.196
Emocionalna stabilnost	.146	.188			
Intelekt	.032	.744			
Motivi podizanja raspoloženja	.447	.047			
Motivi suočavanja	-.046	.797			
Motivi konformiranja	.054	.699			
Motivi proširenja svijesti	-.202	.141			
Socijalni motivi	.199	.400			

Napomena: * $p < .05$

R = koeficijent multiple korelacije

R² = postotak objašnjenje varijance kriterija na temelju prediktora

U hijerarhijskoj regresijskoj analizi, koja je prikazana u Tablici 13., u prvom koraku analize uvedene su sociodemografske varijable spol, majčin stupanj obrazovanja, očev stupanj obrazovanja i socioekonomski status obitelji. U prvom koraku varijable objašnjavaju 18.9% ukupne varijance uzimanja „novih droga“ tijekom života. Značajnim prediktorima pokazale su se varijable očev stupanj obrazovanja i spol, dok se druge varijable nisu pokazale kao značajni prediktori.

U drugom koraku analize uvedeni su prediktori osobine ličnosti: ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, emocionalna stabilnost i intelekt koji su ukupno doprinijeli 2.5% objašnjenja varijance uzimanja „novih droga“ tijekom života. Set prediktora u drugom koraku analize nije značajan, a niti jedan prediktor samostalno nema značajan doprinos objašnjenju varijance uzimanja „novih droga“ tijekom života.

U trećem koraku analize uvedeni su prediktori motivi uzimanja „novih droga“: motivi podizanja raspoloženja, motivi suočavanja, motivi konformiranja, motivi proširenja svijesti i socijalni motivi. Uvođenjem motiva za uzimanje „novih droga“ objašnjeno je dodatnih 19.6% varijance uzimanja „novih droga“ tijekom života. Značajnim prediktorom pokazali su se jedino motivi podizanja raspoloženja, dok se motivi suočavanja, motivi konformiranja, motivi proširenja svijesti i socijalni motivi nisu pokazali značajnim prediktorima. Također, spol i očev stupanj obrazovanja pokazali su se neznačajnim prediktorima u trećem koraku analize. Set prediktora objašnjava 40.9% ukupne varijance uzimanja „novih droga“ tijekom života. S obzirom na smjer povezanosti, studenti koji postižu više rezultate na skali motiva podizanja raspoloženja učestalije uzimaju „nove droge“ (Tablica 13.)

5. RASPRAVA

Ovim istraživanjem pokušao se ispitati doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje marihuane i „novih droga“ u objašnjenju uzimanja marihuane i „novih droga“ tijekom života. Također, pokušala se ispitati razlika u uzimanju marihuane i „novih droga“ prema sociodemografskim karakteristikama (spol, vrsta studija, mjesto studiranja, obiteljska situacija, stupanj obrazovanja roditelja te socio-ekonomski status obitelji).

Rezultati istraživanja pokazali su da je 65.9% studenata uzelo marihuanu barem jednom u životu, polovica studenata (50.6%) uzimala je marihuanu u posljednjih 12 mjeseci, a trećina studenata (35.7%) uzimala je marihuanu u posljednjih 30 dana. Rezultati su zabrinjavajući, budući da se radi o velikim postocima konzumenata marihuane u studentskoj populaciji. U usporedbi s rezultatima prijašnjeg istraživanja (Glavak Tkalić, 2009) više studenata je uzimalo marihuanu. Eksperimentiranje s marihuanom „olakšava“ eksperimentiranje i s drugim drogama, budući da dovodi mlade u kontakt s osobama koje uzimaju druge droge i s raspačivačima droga, što povećava vjerojatnost da će probati i druge droge (Glavak Tkalić, 2009). Rezultati ovog istraživanja utvrdili su da je 16% studenata probalo „nove droge“ barem jednom u životu, 10% uzimalo je „nove droge“ u posljednjih 12 mjeseci, a 7% u posljednjih 30 dana. Budući da u Hrvatskoj nije provedeno istraživanje koje ispituje pojavnost zlouporabe „novih droga“ među studentima, smatramo kako je ovim rezultatima dan doprinos razumijevanju ovog fenomena.

Prvi problem istraživanja odnosio se na ispitivanje razlike u uzimanju marihuane među studentima prema sociodemografskim karakteristikama (spol, vrsta studija, mjesto studiranja, obiteljska situacija, stupanj obrazovanja roditelja te socio-ekonomski status obitelji). Utvrđena je statistički značajna razlika po spolu u čestini uzimanja marihuane. Studenti su češće probali marihuanu od studentica, što je u skladu s prethodnim istraživanjima (Goode, 2004; Haas, 2004; McCabe i sur., 2007; Allen i Holder, 2014; Glavak Tkalić i sur., 2016). Razlozi za češće uzimanje marihuane kod studenata nego kod studentica mogu biti to što su studenti manje pod utjecajem socijalnih očekivanja u vezi s uporabom sredstava ovisnosti, to jest ona je za njih društveno prihvatljivija. Također, imaju lakši pristup drogama (Brook i sur., 1999, prema Glavak Tkalić, 2009). Nadalje, utvrđeno je kako postoji statistički značajna razlika u uzimanju marihuane s obzirom na obiteljsku situaciju, na način da su

marihuanu barem jednom u životu najčešće uzeli studenti čiji su roditelji razvedeni, slijede studenti koji žive u jednoroditeljskoj obitelji, dok su najmanje uzimali studenti koji žive u cjelovitoj obitelji. Nalazi su u skladu s početnim očekivanjima, budući da su prethodna istraživanja utvrdila da mladi ljudi češće uzimaju marihuanu ukoliko žive u obiteljima gdje su roditelji razvedeni ili žive odvojeno (Svensson, 2000, prema Glavak Tkalić, 2009). Osim razlika po spolu i obiteljskoj situaciji, utvrđena je razlika u uzimanju marihuane prema roditeljskom stupnju obrazovanja. Marihuanu su barem jednom u životu najčešće uzeli studenti čiji roditelji imaju završen viši i visoki stupanj obrazovanja. Prijašnja istraživanja su također utvrdila da studenti čiji roditelji imaju viši i visoki stupanj obrazovanja češće uzimaju marihuanu od ostalih studenata, budući da su roditelji često odsutni i mogu iskazivati veću toleranciju spram uzimanja marihuane (Goode, 2004; Patrick i sur., 2012).

Statistički značajna razlika prema vrsti studija, mjestu studiranja i socioekonomskom statusu u uzimanju marihuane nije utvrđena. Rezultati ovog istraživanja utvrdili su da nema razlike u uzimanju marihuane među studentima prema vrsti studija, to jest studenti svih obuhvaćenih studijskih smjerova podjednako su često uzimali marihuanu barem jednom u životu. Rezultati nisu u skladu s prijašnjim istraživanjem, jer je Glavak Tkalić (2009) utvrdila da su marihuanu češće uzimali studenti društvenog smjera. Također, nema statistički značajne razlike u uzimanju marihuane među studentima koji studiraju u mjestu prebivališta i studenata koji studiraju van mjesta prebivališta, što je u skladu s nalazima istraživanja Raskin Whitea i suradnika (2006). Rezultati ovog istraživanja pokazali su da su studenti ispodprosječnog, prosječnog i iznadprosječnog socioekonomskog statusa obitelji podjednako često uzimali marihuanu, barem jednom u životu, dok su rezultati prethodnog istraživanja utvrdili da su marihuanu češće uzimali studenti iznadprosječnog socioekonomskog statusa obitelji nego studenti ispodprosječnog i prosječnog socioekonomskog statusa obitelji (Patrick i sur., 2012).

Drugi problem istraživanja odnosio se na ispitivanje razlike u uzimanju „novih droga“ prema spolu, vrsti studija, mjestu studiranja, obiteljskoj situaciji, stupnju obrazovanja roditelja te socioekonomskom statusu obitelji. Utvrđena je statistički značajna razlika u uzimanju „novih droga“ po spolu, studenti su češće uzimali „nove droge“ nego studentice. Ovakav nalaz utvrđen je također u prijašnjim istraživanjima (Stogner i Miller, 2014; Glavak Tkalić i sur., 2016). Možda bi mogli pretpostaviti da su razlozi zbog kojih studenti češće uzimaju „nove droge“ slični razlozima češćeg uzimanja marihuane: pod manjim su utjecajem socijalnih očekivanja u vezi zlouporabe droga i imaju lakši pristup drogama. Također, utvrđena je statistički značajna razlika u uzimanju „novih droga“ prema mjestu prebivališta,

studenti koji žive u mjestu prebivališta češće su uzimali „nove droge“ nego studenti koji žive van mjesta prebivališta, što nije u skladu s istraživanjem Krebsa i Steffeya (2005) koji su utvrdili kako su „nove droge“ češće uzimali studenti koji žive van mjesta prebivališta. Kao moguć razlog navodimo pretpostavku da studenti koji studiraju i žive u mjestu prebivališta najčešće žive s roditeljima te imaju veću financijsku i materijalnu sigurnost od studenata koji studiraju i žive van mjesta prebivališta. Utvrđena je statistički značajna razlika u uzimanju „novih droga“ s obzirom na obiteljsku situaciju, barem jednom u životu su „nove droge“ najčešće uzeli studenti čiji su roditelji razvedeni, zatim slijede studenti koji žive u jednoroditeljskim obiteljima, dok su „nove droge“ najmanje uzimali studenti koji žive u cjelovitim obiteljima. Općenito, uzimanju droga su skloniji mladi ljudi koji ne dolaze iz cjelovitih obitelji u kojima majka i otac žive zajedno, jer nemaju stalni roditeljski nadzor, prisutstvo oba roditelja i iskustvo cjelovite obitelji (Rascanu, 2016). Nadalje, utvrđena je razlika u uzimanju „novih droga“ s obzirom na očev stupanj obrazovanja. „Nove droge“ su barem jednom u životu najčešće uzeli studenti čiji očevi imaju završen viši i visoki stupanj obrazovanja. Humensky (2010) je utvrdio da su uzimanju droga općenito skloniji pojedinci čiji roditelji imaju viši stupanj obrazovanja. S obzirom na to, nalaz ovog istraživanja može se objasniti češćim izbjivanjem roditelja od kuće i poslovnim obavezama koje okupiraju roditelja zbog čega djeca imaju slabiji nadzor i veću slobodu. Također, utvrđena je statistički značajna razlika u uzimanju „novih droga“ prema socio-ekonomskom statusu obitelji. „Nove droge“ su najčešće uzimali studenti prosječnog socio-ekonomskog statusa obitelji, što nije u skladu s rezultatom prethodnog istraživanja koje je utvrdilo da su „nove droge“ najčešće uzimali studenti iznadprosječnog socio-ekonomskog statusa (Stogner i Miller, 2014). Adolescenti koji se susreću s materijalnom deprivacijom često imaju problema s uzimanjem droga u mlađoj odrasloj dobi, budući da nailaze na razne poteškoće pri socijalnim aktivnostima, mogućnostima obrazovanja i ne dobivaju podršku od obitelji koja je zabrinuta i posvećena priskrblijanju materijalnog blagostanja (Reinherz, Giaconia, Wasserman i Paradis, 2000). Stoga je pretpostavka kako i „nove droge“ učestalije uzimaju studenti koji dolaze iz obitelji prosječnog socio-ekonomskog statusa koji su se susretali s novčanim problemima i popratnim posljedicama. Budući da za većinu navedenih sociodemografskih obilježja, koliko je nama poznato, nije provedeno istraživanje koje ispituje uzimanje „novih droga“, rezultati ovog istraživanja su važni jer ukazuju na povezanost određenih sociodemografskih obilježja i uzimanja „novih droga“. No, o svim navedenim mogućim razlozima ovakvih rezultata možemo samo nagađati te ih pokušati utvrditi budućim istraživanjima.

Treći problem istraživanja bio je ispitati doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje marihuane objašnjenju varijance uzimanja marihuane tijekom života. Dosadašnjim istraživanjima utvrđen je doprinos ekstraverzije, ugodnosti, savjesnosti i intelekta u objašnjenju uzimanja marihuane tijekom života (Flory i sur., 2002; Terracciano i sur., 2008; Allen i Holder, 2014). U ovom istraživanju značajnim prediktorima pokazali su se savjesnost i intelekt u prva dva koraka analize, dok se u trećem koraku nisu pokazali značajnim prediktorima. Značajnost dimenzije savjesnost kao prediktora u skladu je s očekivanjima, na način da studenti koji postižu niske rezultate na toj dimenziji učestalije uzimaju marihunu. Pretpostavka je da osobe nisko na dimenziji savjesnosti ekstenzivnije i češće uzimaju marihuanu zbog smanjenog osjećaja odgovornosti, površnosti i niske samokontrole (Terracciano i sur., 2008; Turiano i sur., 2012; Atherton i sur., 2014). No, kada su uvedeni motivi za uzimanje marihuane u analizu, savjesnost gubi svoju značajnost kao prediktor. U skladu s početnim očekivanjima također je utvrđena značajnost dimenzije intelekt kao prediktora, na način da studenti koji postižu visoke rezultate na dimenziji intelekta češće i u većim količinama uzimaju marihuanu, što su potvrdila i prethodna istraživanja (Flory i sur., 2002; Schnell i Krampe, 2015). Objašnjenje za to je da su osobe visoko na toj dimenziji širokih interesa i znatizelje, stalne potrebe za promjenom i eksperimentiranjem. S druge strane, očekivana značajnost ekstraverzije i ugodnosti nije utvrđena u ovom istraživanju.

Uvođenjem motiva za uzimanje marihuane u analizu, značajnim prediktorima iz seta motiva za uzimanje marihuane pokazali su se motivi podizanja raspoloženja, motivi suočavanja i motivi proširenja svijesti. Motivi podizanja raspoloženja su ujedno i najznačajniji prediktor u ovome istraživanju, što je u skladu s početnim očekivanjima (Lee i sur., 2007; Bonn-Miller i sur., 2008; Lee i sur., 2009; Glavak Tkalić i sur., 2013). Značajnost ostalih prediktora također je u skladu s početnim očekivanjima, budući da su najčešći razlozi uzimanja marihuane poboljšanje raspoloženja, uzimanje u svrhu reduciranja negativnih emocija te proširenje kognitivnih iskustava prilikom djelovanja psihoaktivne tvari (Simons i sur., 2000; Comeau i sur., 2001; Lee i sur., 2007; Bonn-Miller i sur., 2008; Lee i sur., 2009). Suprotno očekivanjima, motivi konformiranja i socijalni motivi pokazali su se neznačajnim prediktorima. Možda bi mogli pretpostaviti da su motivi konformiranja i socijalni motivi neznačajni zbog toga što je istraživanje provedeno na uzorku studenata, to jest razlozi uzimanja marihuane nisu primarno postizanje pozitivnih ishoda na društvenim okupljanjima. To jest, ne navode u značajnoj mjeri razloge uzimanja kao oblik druženja, zabave, proslave i izbjegavanja odbijanja od strane društva.

Zadnji problem istraživanja odnosio se na ispitivanje doprinosa osobina ličnosti i motiva za uzimanje „novih droga“ u predviđanju uzimanja „novih droga“ tijekom života. Koliko je nama poznato, nije provedeno istraživanje koje ispituje doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje „novih droga“ u predviđanju varijance uzimanja „novih droga“. Rezultati ovog istraživanja nisu utvrdili značajan doprinos niti jednog prediktora iz seta osobina ličnosti u objašnjenju uzimanja „novih droga“ tijekom života. Jedini značajan prediktor u ovom istraživanju bili su motivi podizanja raspoloženja. S obzirom da je kao najčešće konzumirana vrsta „novih droga“ u ovom istraživanju utvrđena „nova droga“ Galaxy, sintetizirana droga koja oponaša učinke THC-a u marihuani, smatramo da su najčešći razlozi uzimanja te vrste „novih droga“ isti kao najčešći razlozi uzimanja marihuane, to jest podizanje raspoloženja s ciljem povećanja pozitivnog raspoloženja. Kao razloge rekreativnog uzimanja „novih droga“ u istraživanju Barratta i suradnika (2013) studenti su naveli znatiželju, relaksirajući učinak koji se postiže uzimanjem i dobro raspoloženje, što u velikoj mjeri predstavlja opis motiva podizanja raspoloženja. Budući da je uzorak konzumenata „novih droga“ mali (N=90), dobno ograničen i uzak, tome pripisujemo neznačajnost seta prediktora osobina ličnosti, kao i neznačajnost ostalih prediktora motiva za uzimanje „novih droga“.

Ovim istraživanjem dan je doprinos razumijevanju pojavnosti zlouporabe marihuane i „novih droga“, razlika u uzimanju tih psihoaktivnih tvari s obzirom na različite sociodemografske karakteristike te doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje marihuane i „novih droga“ u objašnjenju uzimanja tih psihoaktivnih tvari tijekom života s ciljem identifikacije rizične skupine studenata. Identifikacijom rizičnih skupina može se doprinijeti kreiranju zaštitnih preventivnih i interventnih programa za mlade ljude, potencijalne ili trenutne konzumente psihoaktivnih tvari (Brlas, 2010).

Uzevši u obzir kako je više od polovice studenata (65.9%) uzelo marihuanu barem jednom u životu, a 16% studenata sudionika istraživanja „nove droge“, jasno je kako zlouporaba sredstava ovisnosti predstavlja ozbiljan društveni i zdravstveni problem. To je posebno problem kod mladih ljudi koji predstavljaju najranjiviju skupinu budući da se nose s nizom društvenih zahtjeva, akademskih obaveza, napuštanja obitelji zbog pohađanja studija koji je u drugom gradu, kao i čitavim nizom vlastitih emocionalnih i socijalnih promjena (Brlas, 2010). S obzirom da je dosadašnjim istraživanjima utvrđeno da je zlouporaba droga multifaktorski uzrokovana, bitno je ispitati i utvrditi mogućnost predviđanja započinjanja i nastavljanja sa zlouporabom marihuane i „novih droga“ kao i utvrditi osobine pojedinaca koji su pod većim rizikom za zlouporabu droga. Odrednice koje se pokažu najznačajnijima

možemo smatrati čimbenicima rizika kako za inicijalnu uporabu marihuane i „novih droga“, tako i za eskalaciju zlouporabe (Glavak Tkalić, 2009).

Jedno od glavnih oruđa u borbi protiv ovisnosti i posljedica uzimanja droga prilagođena je edukacija o štetnom utjecaju droga (Brlas, 2010). Iako je u Hrvatskoj problem ovisnosti o drogama zastupljen kroz više sustava, smatramo kako postoji potreba za prilagođenom edukacijom u osnovnim i srednjim školama, kao i na lokalnoj razini za ostale mlade ljude koji nisu u školskom sustavu, roditelje, obitelj, kao i šire članove društva. Važno je osvijestiti društvo na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini na rastući udio konzumenata psihoaktivnih tvari. Pristup tom problemu zahtijeva cjelokupni angažman društva te razvijanje multidisciplinarnog pristupa rješavanju tog problema, uključivanje državnih institucija, nevladinih organizacija, obitelji, nastavnika i samih mladih ljudi. Upravo je s tim ciljem provedeno i ovo istraživanje, doprinos rasvjetljavanju zlouporabe psihoaktivnih tvari kod mladih ljudi.

5.1. Metodološki nedostaci i prijedlozi za buduća istraživanja

Ovom istraživanju moguće je uputiti nekoliko prigovora. Prvo, uzorak sudionika bio je prigodan i neprobabilistički. Samim time, nije moguća generalizacija na populaciju studenata. Budući da je poveznica na istraživanje bila stavljena u razne Facebook grupe i putem e-maila slana na razne studijske grupe, došlo je u načelu do samoselekcije. Naime, sudionici su odlučili sudjelovati u istraživanju zbog vlastitih motiva sudjelovanja u istraživanju na ovu temu, što je moglo utjecati na rezultate vezane uz učestalost uzimanja marihuane i „novih droga“. Budući da su u istraživanju sudjelovali studenti dobrovoljci, u budućim istraživanjima trebalo bi koristiti slučajni uzorak kako bi se rezultati mogli generalizirati i imati veći značaj za praktičnu primjenu. Isto tako, uzorak sudionika konzumenata „novih droga“ je relativno malen, stoga su rezultati istraživanja interpretirani s rezervom, budući da bi bilo potrebno ponoviti istraživanje na većem broju konzumenata „novih droga“ obuhvaćajući studente Sveučilišta iz svih gradova. Sudionici istraživanja, konzumenti marihuane, neujednačeni su po spolu, stoga je interpretacija nalaza istraživanja vezana uz varijablu spol uzeta s rezervom. Stoga bi u sljedećim istraživanjima bilo potrebno ujednačiti broj muških i ženskih sudionika. Završno, istraživanje je provedeno *online* putem, nije se moglo kontrolirati jesu li isti sudionici ispunili upitnik više od jednom. Stoga bi bilo preporučljivo ponoviti istraživanje s prisutnošću istraživača tokom ispunjavanja upitnika.

6. ZAKLJUČAK

1. Ispitana je razlika u uzimanju marihuane među studentima po sociodemografskim karakteristikama (spol, vrsta studija, mjesto studiranja, obiteljska situacija, roditeljski stupanj obrazovanja i socioekonomski status obitelji). Utvrđena je statistički značajna razlika u uzimanju marihuane po spolu, obiteljskoj situaciji i roditeljskom stupnju obrazovanja. Marihuanu su češće uzimali studenti čiji su roditelji razvedeni te čije su majke i očevi višeg i visokog stupnja obrazovanja. Početne pretpostavke potvrđene su za spol, mjesto studiranja, obiteljsku situaciju i roditeljski stupanj obrazovanja, a za vrstu studija i socioekonomski status obitelji nisu potvrđene početne pretpostavke.

2. Ispitana je razlika u uzimanju „novih droga“ među studentima po sociodemografskim karakteristikama (spol, vrsta studija, mjesto studiranja, obiteljska situacija, roditeljski stupanj obrazovanja i socioekonomski status obitelji). Utvrđena je statistički značajna razlika u uzimanju „novih droga“ po spolu, mjestu studiranja, obiteljskoj situaciji, očevom stupnju obrazovanja i socioekonomskom statusu obitelji. „Nove droge“ su češće uzimali studenti koji studiraju u mjestu prebivališta i čiji su roditelji razvedeni, studenti čiji su očevi višeg i visokog stupnja obrazovanja i studenti koji imaju prosječan socioekonomski status obitelji. Početne pretpostavke potvrđene su za spol, vrstu studija i majčin stupanj obrazovanja, dok su za mjesto studiranja, obiteljsku situaciju, očev stupanj obrazovanja i socioekonomski status obitelji odbačene početne pretpostavke.

3. Ispitan je doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje marihuane u predviđanju uzimanja marihuane tijekom života. Rezultati su pokazali da su intelekt, motivi podizanja raspoloženja, motivi suočavanja i motivi proširenja svijesti doprinijeli objašnjenju varijance uzimanja marihuane tijekom života, čime je potvrđena početna pretpostavka. Potvrđena je i početna pretpostavka o nepridonošenju emocionalne stabilnosti objašnjenju varijance uzimanja marihuane. Odbačene su početne pretpostavke o doprinosu ekstraverzije, ugodnosti, savjesnosti, motiva konformiranja i socijalnih motiva objašnjenju varijance uzimanja marihuane.

4. Ispitan je doprinos osobina ličnosti i motiva za uzimanje „novih droga“ u predviđanju uzimanja „novih droga“ tijekom života. Rezultati su pokazali da niti jedna

osobina ličnosti ne pridonosi objašnjenju varijance uzimanja „novih droga“ tijekom života, čime je potvrđena početna pretpostavka. S druge strane, motivi podizanja raspoloženja utvrđeni su kao jedini značajan prediktor u predviđanju uzimanja „novih droga“ tijekom života, čime je odbačena početna pretpostavka o nepostojanju doprinosa seta motiva za uzimanje „novih droga“ u objašnjenju uzimanja „novih droga“ tijekom života.

LITERATURA

- Allen, J. i Holder, M.D. (2014). Marijuana use and well-being in university students. *Journal of Happiness Studies*, 15, 301-321.
- Arria, A.M., Caldeira, K.M., Bugbee, B.A. i Vincent, K.B. (2015). The academic consequences of marijuana use during college. *Psychology of Addictive Behaviors*, 29(3), 564-575.
- Argys, L.M., Rees, D.I., Averett, S.L. i Witoonchart (2006). Birth order and risky adolescent behavior. *Economic Inquiry*, 44(2), 215-233.
- Aslam, N. (2015). Drug addiction, criminality and birth order. *Journal of Alcoholism & Drug Dependence*, 3(2).
- Atherton, O.E., Robins, R.W., Rentfrow, P.J. i Lamb, M.E. (2014). Personality correlates of risky health outcomes: findings from a large internet study. *Journal of Research in Personality*, 50, 56-60.
- Barratt, M.J., Cakic, V. i Lenton, S. (2013). Patterns of synthetic cannabinoid use in Australia. *Drug and Alcohol Review*, 32, 141-146.
- Becker, J.B. i Hu, M. (2008). Seks differences in drug abuse. *Frontiers in Neuroendocrinology*, 29(1), 36-47.
- Bloomfield, M. A., Morgan, C. J., Egerton, A., Kapur, S., Curran, H. V. i Howes, O. D. (2014). Dopaminergic function in cannabis users and its relationship to cannabis-induced psychotic symptoms. *Biological Psychiatry*, 75(6), 470-478.
- Bonn-Miller, M.O., Vujanovic, A.A. i Zvolensky, M.J. (2008). Emotional dysregulation: association with coping-oriented marijuana use motives among current marijuana users. *Substance Use & Misuse*, 43(11), 1653-1665.
- Boys, A., Marsden, J. i Strang, J. (2000). Understanding reasons for drug use amongst young people: a functional perspective. *Health Education Research*, 16(4), 457-469.
- Brlas, S. (2016). *Funkcionira li mozak ovisnika zaista drukčije*. Virovitica: Zavod za javno zdravstvo Sveti Rok.
- Brlas, S. (2016). *Terminološki opisni rječnik ovisnosti*. Virovitica: Zavod za javno zdravstvo Sveti Rok.
- Brlas, S. (2010). *Važno je ne započeti: neki temeljni pojmovi psihologije ovisnosti*. Virovitica: Zavod za javno zdravstvo Sveti Rok.
- Comeau, N., Stewart, S.H. i Loba, P. (2001). The relations of trait anxiety, anxiety sensitivity, and sensation seeking to adolescents' motivations for alcohol, cigarette, and marijuana use. *Addictive Behaviors*, 26, 803-825.

- Cooper, M.L. (1994). Motivations for alcohol use among adolescents: development and validation of a Four-Factor Model. *Psychological Assessment*, 6(2), 117-128.
- Crane, N.A., Schuster, R.M., Mermelstein, R.J. i Gonzalez, R. (2015). Neuropsychological sex differences associated with age of initiated use among young adult cannabis users. *Journal of Clinical and Experimental Neuropsychology*, 37(4), 389-401.
- Crean, R. D., Crane, N. A. i Mason, B. J. (2011). An evidence based review of acute and long-term effects of cannabis use on executive cognitive functions. *Journal of Addiction Medicine*, 5(1), 1–8.
- Davison, G.C. i Neale, J.M. (1999). *Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Dubey, C., Arora, M., Gupta, S. i Kumar, B. (2010). Five Factor correlates: a comparison of substance abusers and non-substance abusers. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 36(1), 107-114.
- Engberg, J. i Morral, A.R. (2006). Reducing substance use improves adolescents' school attendance. *Addiction*, 101(12), 1741-1751.
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2002). Handbook for surveys on drug use among the general population. EMCCDA Project CT.99.EP.08 B. Lisabon: EMCDDA.
- Fergusson, D. M., Horwood, L. J. i Beautrais, A. L. (2003). Cannabis and educational achievement. *Addiction*, 98(12), 1681–1692.
- Flory, K., Lynam, D., Milich, R., Leukefeld, C. i Clayton, R. (2002). The realtions among personality, symptoms of alcohol and marijuana abuse, and symptoms of comorbid psychopathology: results from a community sample. *Experimental and Clinical Psychopharmacology*, 10(4), 425-434.
- Furlan, I., Kljaić, S., Kolesarić, V., Krizmanić, M., Petz, B., Szabo, S. i Šverko, B. (2005). *Psihologijski rječnik*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Glavak Tkalić, R., Miletić, G.-M. i Maričić, J. (2016). Uporaba sredstava ovisnosti u hrvatskom društvu: Istraživanje na općoj populaciji. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske.
- Glavak Tkalić, R., Sučić, I. i Dević, I. (2013). Motivation for substance use: why do people use alcohol, tobaccos and marijuana? *Društvena istraživanja Zagreb*, 22(4), 601-625.
- Glavak Tkalić, R., Miletić, G. M., Maričić, J., Wertag, A. (2012.), *Zlouporaba sredstava ovisnosti u općoj populaciji Republike Hrvatske: istraživačko izvješće*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske.

- Glavak Tkalić, R. (2009). *Osobine ličnosti i psihosocijalna obilježja kao prediktori zlouporabe marihuane kod mladih*. Doktorska disertacija. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
- Goldberg, L.R., Johnson, J.A., Eber, H.W., Hogan, R., Ashton, M.C., Cloninger, C.R. i Gough, H.G. (2006). The international personality item pool and the future of public-domain personality measures. *Journal of Research in Personality*, 40, 84-96.
- Goode, E. (2004). *The marijuana smokers*. New York: Basic Books.
- Graff Low, K. i Gendaszek, A.E. (2010). Illicit use of psychostimulants among college students: a preliminary study. *Psychology, Health & Medicine*, 7(3), 283-287.
- Gutierrez, K.M. i Cooper, T.V. (2014). Investigating correlates of synthetic marijuana and salvia use in light and intermittent smokers and college students in a predominantly hispanic sample. *Experimental and Clinical Psychopharmacology*, 22(6), 524-529.
- Haas, K. (2004). Relationship of gender to licit and illicit drug use among adolescents. *Chrestomathy: Annual Review of Undergraduate Research at the College of Charleston*, 3, 92-100.
- Homel, J., Thompson, K. i Leadbeater, B. (2014). Trajectories of marijuana use in youth ages 15–25: Implications for postsecondary education experiences. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 75(4), 674–683.
- Hudson, S., Ramsey, J., King, L., Timbers, S., Maynard, S., Dargan, P.I. i Wood, D.M. (2010). Use of high-resolution accurate mass spectrometry to detect reported and previously unreported cannabinomimetics in „herbal high“ products. *Journal of Analytical Toxicology*, 34, 252-260.
- Humensky, J.L. (2010). Are adolescents with high socioeconomic status more likely to engage in alcohol and illicit drug use in early adulthood. *Substance Abuse Treatment, Prevention and Policy*, 5-19.
- Jacobus, J., Bava, S., Cohen-Zion, M., Mahmood, O. I Tapert, S.F. (2009). Functional consequences of marijuana use in adolescents. *Pharmacology Biochemistry and Behavior*, 92(4), 559-565.
- Jansen, K.L.R. (2000). A review of the nonmedical use of Ketamine: use, users and consequences. *Journal of Psychoactive Drugs*, 32(4), 419-433.
- John, O.P. i Srivastava, S. (1999). The Big Five trait taxonomy: history, measurement and theoretical perspectives. U Pervin L.A. i John, O.P. (Ur.), *Handbook of Personality: Theory and Research* (str. 102-139), New York: Guilford Press.
- Katalinić, D. i Huskić, A. (2015). *Izješće o osobama liječenim zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Hrvatskoj u 2014. godini*. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo.

- King, K.M., Meehan, B.T., Trim, R.S. i Chassin, L. (2006). Marker or mediator? The effects of adolescents substance use on young adult educational attainment. *Addiction*, 101(12), 1730-1740.
- Krebs, C.P. i Steffey, D.M. (2005). Club drug use among delinquent youth. *Substance Use & Misuse*, 40, 1363-1379.
- Larsen, R.J. i Buss, D.M. (2008). *Psihologija ličnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lee, C.M., Neighbors, C., Hendershot, C.S. i Grossbard, J.R. (2009). Development and preliminary validation of a comprehensive marijuana motives questionnaire. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 70(2), 279-287.
- Lee, C.M., Neighbors, C. i Woods, B.A. (2007). Marijuana motives: young adults' reasons for using marijuana. *Addictive Behaviors*, 32(7), 1384-1394.
- Lemstra, M., Bennett, N.R., Neudorf, C., Kunst, A., Ushasri, Nannapaneni, U., Warren, L.M., Kershaw, T. i Scott, C.R. (2008). A meta analysis of marijuana and alcohol use by socio-economic status in adolescents aged 10-15 years. *Canadian Journal of Public Health*, 99(3), 172-177.
- Lundqvist, T. (2005). Cognitive consequences of cannabis use: comparison with abuse of stimulants and heroin with regard to attention, memory and executive functions. *Pharmacology Biochemistry and Behavior*, 81(2), 319-330.
- MacLean, M.G. i Len, L. (2000). A comparison of models of drinking motives in a university sample. *Psychology of Addictive Behaviors*, 14(1), 83-87.
- Martinac, M., Markić, J., Karlović, D. i Meštrović, J. (2007). Prepoznavanje i liječenje trovanja sintetičkim („klupskim“) drogama. *Paediatrica Croatica*, 51(1), 1-13.
- McCabe, S.E., Morales, M., Cranford, J.A., Delva, J., McPherson, M.D. i Boyd, C.J. (2007). Race/Ethnicity and gender differences in drug use and abuse among college students. *Journal of Ethnicity in Substance Abuse*, 6(2), 75-95.
- Mlačić, B. i Goldberg, L.R. (2007). An analysis of a cross-cultural personality inventory: the IPIP Big-Five factor markers in Croatia. *Journal of Personality Assessment*, 88(2), 168-177.
- Mohler-Kuo, M., Lee, J. E., & Wechsler, H. (2003). Trends in marijuana and other illicit drug use among college students: Results from 4 Harvard School of Public Health College Alcohol Study surveys: 1993–2001. *Journal of American College Health*, 52(1), 17–24.
- Patrick, M.E., Wightman, P., Schoeni, R.F. i Schulenberg, J.E. (2012). Socioeconomic status and substance use among young adults: a comparison across constructs and drugs. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 73(5), 772-782.
- Rascanu, R. (2016). The personality profile of the drug addict. *Europe's Journal of Psychology*, 12(1).

- Raskin White, H., McMorris, B.J., Catalano, R.F., Fleming, C.B., Haggerty, K.P. i Abbott, R.D. (2006). Increases in alcohol and marijuana use during the transition out of high school into emerging adulthood: the effects of leaving home, going to college and high school protective factors. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 67(6), 810-822.
- Reinherz, H., Giaconia, R., Hauf, A., Wasserman, M. i Paradis, A. (2000). General and specific childhood risk factors for depression and drug disorders by early adulthood. *Journal of the American Academy of Child and Adolescents Psychiatry*, 39(2), 223-231.
- Schnell, T. i Krampe, H. (2015). Alcohol, drugs and smoking among future psychologists: differential contributions of Big Five personality traits, sources of meaning and self-efficacy. *Clinical Health Promotion*, 5(2), 35-42.
- Shapiro Cohen, E. i Fromme, K. (2002). Differential determinants of young adult substance use and high-risk sexual behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 32(6), 1124-1150.
- Simons, J.S., Gaher, R.M., Correia, C.J. i Bush, J.A. (2005). Club drug use among college students. *Addictive Behaviors*, 30, 1619-1624.
- Simons, J.S., Correia, C.J. i Carey, K.B. (2000). A comparison of motives for marijuana and alcohol use among experienced use. *Addictive Behaviors*, 25(1), 153-160.
- Simons, J., Correia, C.J., Carey, K.B. i Borsari, B.E. (1998). Validating a Five-Factor marijuana motives measure: relations with use, problems and alcohol motives. *Journal of Consueling Psychology*, 45(3), 265-273.
- Stogner, J.M. i Miller, B.L. (2014). A spicy kind of high: a profile of synthetic cannabinoid users. *Journal of Substance Use*, 19(1-2), 199-205.
- Škrljak, M. (2009). *Ličnost i traženje uzbuđenja kod volonterskih skupina visoke i niske rizičnosti*. Diplomski rad. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
- Terracciano, A., Lockenhoff, C.E., Crum, R.M., Bienvenu, O.J. i Costa, P.T. Jr. (2008). Five-Factor model personality profiles of drug users. *BMC Psychiatry*, 11, 8-22.
- Turiano, N.A., Whiteman, S.D., Hampson, S.E., Roberts, B.W. i Mroczek, D.K. (2012). personality and substance use in midlife: Conscientiousness as a moderator and the effects of trait change. *Journal of Research in Personality*, 46(3), 295-305.
- Weisberg, Y.J., DeYoung, C.G. i Hirsh, J.B. (2011). Gender differences in personality across the ten aspects of the Big Five. *Frontiers in Psychology*, 178 (2), 1-11.
- Zvolensky, M.J., Vujanovic, A.A., Bernstein, A., Bonn-Miller, M.O., Marshall, E.C. i Leyro, T.M. (2007). Marijuana use motives: a confirmatory test and evaluation among young adult marijuana users. *Addictive Behaviors*, 32(12), 3122-3130.
- Zweigenhaft, R.L. (2002). Birth order effects and rebelliousness: political activism and involvement with marijuana. *Political Psychology*, 23(2), 219-234.